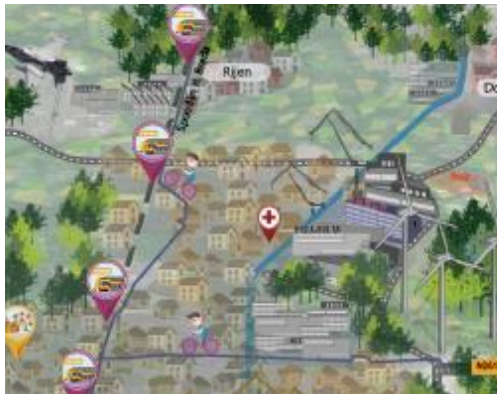

Regionale Omgevingsagenda Hart van Brabant 2022 – 2026

Versie 2.0
Datum 06-06-2024

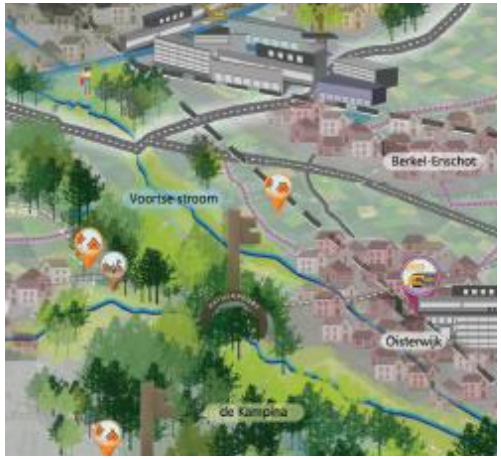

Regio Hart van Brabant
SAMENWERKENDE GEMEENTEN

Royal HaskoningDHV
Enhancing Society Together

Inhoudsopgave

1	**Waarom deze Regionale Omgevingsagenda?**	**3**
1.1	Waar komt de ROA vandaan?	3
1.2	Doel en opzet van de ROA	3
1.3	Werken met de ROA	4
1.4	Van de ROA 1.0 naar de 2.0	4
1.5	Samenhang met RIA	5
1.6	Opbouw en invulling ROA	5
2	**Positie en ambitie Hart van Brabant**	**7**
2.1	Onze kijk op de toekomst van de regio	7
2.2	Ruimtelijke inrichting en brede welvaart	7
2.3	Grote opgaven en een integraal toekomstbeeld gebaseerd op het regio DNA	8
2.4	Benoemde gebiedswaarden ondersteunend aan besluitvorming	10
3	**Hoofdopgaven in de fysieke leefomgeving**	**11**
3.1	Werken met hoofdopgaven	11
3.2	Hoofdopgave 1: Energie en klimaat	12
3.3	Hoofdopgave 2: Duurzame verstedelijking	13
3.4	Hoofdopgave 3: Mobiliteitstransitie	17
3.5	Hoofdopgave 4: Toekomstbestendig landelijk gebied	19
4	**Wisselwerking tussen gebiedswaarden en opgaven**	**21**
4.1	Ingewikkelde ‘ruimtepuzzel’	21
4.2	Wat hebben we al bereikt?	22
4.3	Ontwikkelprincipes	23
5	**Ordening van hoofdopgaven naar schaalniveaus**	**25**
5.1	Regionaal verkennen en programmeren, samen integreren	25
5.2	Bovenregionaal afstemmen en verbinden	25
5.3	Lokaal uitvoeren	26
5.4	Deelagenda’s	26
6	**Uitvoering/Afspraken**	**27**
6.1	Samenwerkingsafspraken	27
6.2	Werkwijze / uitvoering van de afspraken en evaluatie	27

Bijlage: Position Paper Toekomstbestendig Landelijk gebied

Met deze ROA 2.0 is ingestemd tijdens Ontwikkeldag SRBT op 3 juli 2024

1 Waarom deze Regionale Omgevingsagenda?

Deze Regionale Omgevingsagenda (ROA) is een samenwerkingsagenda voor de fysieke leefomgeving van regio Hart van Brabant. Met deze agenda versterken we het handelen als één overheid: we werken effectief en doelgericht samen aan dezelfde opgaven en versterken een integrale manier van denken en werken. Dit doen we door helderheid te scheppen in de hoofdopgaven binnen het fysieke domein en de belangrijkste beleidsambities, programma's en interbestuurlijke afspraken te bundelen. Dit biedt overzicht en op basis daarvan kunnen we bepalen waar aanvullende afspraken nodig zijn.

1.1 Waar komt de ROA vandaan?

Het instrument Omgevingsagenda is door het Rijk geïntroduceerd in de Nationale Omgevingsvisie (NOVI). Het is bedoeld als een 'schakelkast tussen Rijk en regio', als hulpmiddel om de opgaven in de fysieke leefomgeving gezamenlijk op te pakken. Het Rijk streeft naar vijf landsdelige omgevingsagenda's[1]. Daarbij vormt Noord-Brabant met Limburg samen landsdeel Zuid.

Nationale Omgevingsvisie:
Het doel van de Omgevingsagenda is om als één overheid gezamenlijk gebiedsgericht uitwerking te geven aan de gedeelde ambities en opgaven zoals genoemd in visies en programma's van Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen. Het gaat hier om samenhangende gebiedsgerichte opgaven in de fysieke leefomgeving waar meerdere partijen elkaar nodig hebben in de uitvoering.

Voortbouwend op deze ontwikkeling heeft de provincie in de Omgevingsverordening Regionale Omgevingsagenda's geïntroduceerd als verbindende agenda tussen gemeenten, waterschappen en provincies. Het opstellen van een ROA is daarmee een verplichting onder de Provinciale Omgevingsverordening:

***Provinciale Omgevingsverordening**:*
Het Regionaal Overleg stelt één keer per bestuursperiode een ROA op met daarin:
1. *De gezamenlijke ambities en hoofdopgaven binnen het fysieke domein in de betreffende regio*
2. *De inbreng vanuit de regio voor de landsdelige en nationale omgevingsagenda*
3. *Het schaalniveau waarop deze worden uitgewerkt*

ROA is leidend voor de verdere uitwerking en bespreking van de opgaven en vormt basis voor de halfjaarlijkse bestuurlijke Ontwikkeldag.

1.2 Doel en opzet van de ROA

Er liggen veel visies, strategieën, ambities en opgaven en de regio en provincie hebben behoefte aan een gezamenlijke, samenhangende, meerjarige, actiegerichte agenda. Het instrument omgevingsagenda biedt daar kansen toe.
Een belangrijk onderdeel van de omgevingsagenda's is het leggen van verbindingen tussen de verschillende bestuurslagen, schaalniveaus en de opgaven. De opgaven in de fysieke leefomgeving zijn complex: er moet veel gebeuren en er is weinig ruimte. Daarom moeten we slim combineren en slim samenwerken. De omgevingsagenda is te beschouwen als een schakeldocument dat van binnen naar buiten en van buiten naar binnen kijkt. Met de ROA geven we richting aan gezamenlijke uitvoering door hierover als gemeenten, provincie en waterschappen gezamenlijke afspraken te maken.
Daarnaast gebruiken we de agenda in gesprek met het Rijk. Op die manier kunnen de verschillende overheidslagen laten zien te opereren als één overheid.

[1] *Let wel: het Rijk beschouwt de vijf landdelen als regio's; binnen de provincie worden de vier Brabantse regio's als zodanig aangemerkt.*

1.3 Werken met de ROA

De ROA geeft de gemeenten, regio, waterschappen en provincie houvast voor gerichte samenwerking en aanpak van de opgaven. Houvast wordt geboden door:

- het gezamenlijk lange termijn toekomstperspectief;
- de benoemde hoofdopgaven;
- een set van afspraken over inhoud, aanpak en samenwerking.

De betrokken overheden werken, ieder van uit eigen rol, samen aan het aanpakken van de hoofdopgaven en daarover gemaakte afspraken. De ROA helpt bij de aanpak (integraal en gebiedsgericht), het verdelen van taken en bij elkaar brengen van middelen, het volgen van de voortgang en biedt mogelijkheden om bij te sturen.

In zijn opzet is de ROA geen agenda voor nieuw beleid, maar een hulpmiddel bij samenwerking en uitvoering van bestaand beleid. In de praktijk:

- brengt de ROA het ‘wat’ en ‘hoe’ bij elkaar;
- geeft de ROA richting aan het programma voor de halfjaarlijkse bestuurlijke ontwikkeldag en brengt focus aan op uitvoering van de opgaven;
- geeft de ROA richting aan de regionale samenwerking op ambtelijk niveau met een duidelijke manier van werken (aan de hand van principes);
- borgt de ROA voor een gebieds-/regiogerichte, integrale benadering;
- legt de ROA verbinding tussen verschillende schaalniveaus en bestuurslagen;
- is de ROA als agenda adaptief en worden afspraken regelmatig (minimaal eens per vier jaar) geactualiseerd. Het lange termijn toekomstperspectief blijft daarentegen gelijk en biedt voor langere tijd duidelijkheid en zekerheid.

1.4 Van de ROA 1.0 naar de 2.0

De ROA hoeft niet in één keer goed of compleet te zijn. Het is een adaptief instrument dat de mogelijkheid biedt tot actualisering. Daarom is deze ROA 2.0 (zomer 2024) een update van de ROA 1.0 (december 2021). De afgelopen 2 jaar hebben we samen ervaren hoe te werken met de ROA. De ROA bleek meer dan eens ‘een baken van rust’ te zijn. Als we soms inhoudelijk of procesmatig even in onrustig vaarwater kwamen, wisten we samen dat de vier hoofdopgaven en afspraken die we in de ROA 1.0 met elkaar hadden bepaald en gemaakt, houvast zouden bieden.

Verdiepingsslag(en) op hoofdopgaven
Op een aantal regionale thema’s werd in de ROA 1.0 nog om een nadere verdieping gevraagd. Dat ging o.a. om hoofdopgave toekomstbestendig landelijk gebied. Voor deze hoofdopgave is inmiddels het position paper Toekomstbestendig Landelijk gebied opgesteld en verwerkt in deze ROA 2.0. Met dit position paper is nu deze hoofdopgave, naast de overige drie hoofdopgaven in de ROA ‘Energietransitie & Klimaatadaptatie’, ‘Duurzame verstedelijking’ en de ‘Mobiliteitstransitie’, volwaardig ingevuld.
Ook zijn er in de afgelopen 2 jaar veel stappen gezet op duurzame verstedelijking, zoals alle werkzaamheden binnen het verstedelijkingsakkoord Stedelijke Regio Breda-Tilburg (SRBT) en op het gebied van de mobiliteitstransitie met het Meerjarig Multimodaal Mobiliteitspakker (M3P). In deze ROA 2.0 is een update gegeven op deze belangrijke hoofdopgaven.

Leren (samen)werken met de ROA
Gebieds– en opgavegericht ontwikkelen en werken in het fysieke domein is en blijft complex. Er wordt binnen de ROA veel inbreng van gemeenten gevraagd in regionale processen en producten, zowel bestuurlijk als ambtelijk. Dat geldt ook voor andere processen en trajecten zoals SRBT, pMIEK, BOTL en het BPLG. Dit vraagt enerzijds om richting en coördinatie van de vragen die vanuit deze processen aan de gemeenten worden gesteld, maar tegelijkertijd ook het geven van de juiste inbreng op het juiste moment aan de juiste tafel. De samenwerking binnen de ROA heeft

namelijk ook voor input gezorgd op tafels zoals de Ontwikkelstrategie SRBT en van daaruit de inbreng naar het Ruimtelijk Voorstel van de provincie in het traject Nota Ruimte van het Rijk en ook NOVEX Stedelijk Brabant.
Daarnaast speelt er bij de provincie en het rijk veel: er waait er een andere wind in 'ruimtelijke ordenings land'. De overheid streeft naar meer regie op alle bestuurslagen. Meer regie voeren op regionale schaal hoort daar ook bij. Het position paper Toekomstbestendig landelijk gebied Hart van Brabant is daar een duidelijk voorbeeld van.
In de periode tussen de ROA 1.0 en de ROA 2.0 vonden ook de gemeenteraadsverkiezingen plaats. Nieuwe bestuurders en raadsleden zijn op de hoogte grebacht van het 'ROA-dossier' en door met elkaar de ROA 2.0 vooral als 'platform voor samenwerking' te zien is er op veel opgaven comfort ontstaan en daarmee een vruchtbare grond voor verdere regionale samenwerking en afstemming.

1.5 Samenhang met RIA

Naast de ROA heeft de regio ook een Regionale InvesteringsAgenda (RIA). De ROA is meer beleidsmatig en gericht op samenwerking en afstemming tussen verschillende overheden over ambities en prioriteiten (werken als één overheid). De ROA kijkt over de regiogrenzen heen als het gaat om opgaven die regio overstijgend zijn en daarom beleidsmatige afstemming vragen, en levert input voor de landsdelige omgevingsagenda Zuid (Brabant-Limburg).
De RIA richt zich op versnelling van de uitvoering door het bij elkaar brengen van investeringen en partijen die bij de uitvoering het voortouw willen nemen. De RIA kijkt ook over de regiogrenzen heen om de uitvoeringskracht te vergroten. Vanuit die gedachte is samenwerking gezocht met de regio Breda en de Stedelijke Regio Breda-Tilburg (SRBT) ontstaan. In plaats van de huidige RIA op Hart van Brabant schaal, is het aannemelijk dat de update van de RIA op SRBT schaal plaats zal vinden.

1.6 Opbouw en invulling ROA

In de opbouw van de ROA hanteren we het onderscheid tussen 'wat', de opgaven, en 'hoe', de integrale gebiedsgerichte aanpak in de verschillende hoofdstukken. In Afbeelding 1-2 is dat weergegeven. Door het document heen wisselen we een integrale en thematische benadering af. Hierdoor kunnen we de samenhang benoemen waar die belangrijk is en de thematische opgaven uitdiepen waar dat nodig is. Zo maken we de opgaven concreter en meer expliciet richting uitvoering, terwijl we in de integrale hoofdstukken nagaan welke relaties, verbindingen en beïnvloedingen er tussen de opgaven spelen en wat dat betekent voor de gebieden waarin ze moeten landen.

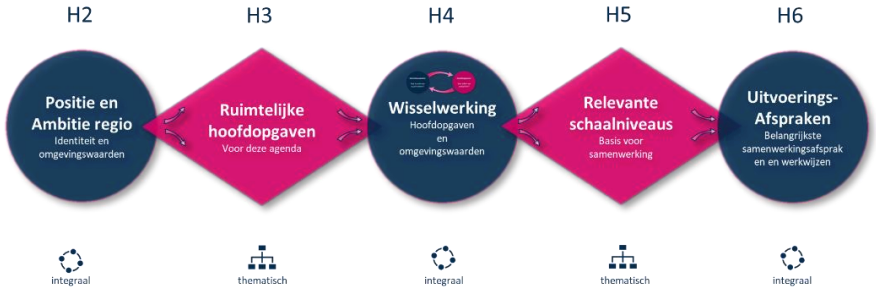

Afbeelding 1-2: Opbouw van de ROA

We bouwen de ROA op vanuit de positionering van de regio waarin de kracht en kwaliteit van de regio centraal staat (Hoofdstuk 2). Dat is de basis voor het lange termijn toekomstperspectief. In de kracht en kwaliteit van de regio speelt de fysieke leefomgeving een belangrijke rol, naast het economisch ecosysteem, het kennisnetwerk en de mentaliteit van de bevolking. De kenmerken en kwaliteiten van de fysieke leefomgeving hangen met elkaar samen en vormen een integraal onderdeel van de regio. We brengen dat bij elkaar in het begrip 'gebiedswaarden'.

De opgaven komen voort uit een specifiek maatschappelijk probleem of belang en hebben een thematisch karakter. Denk aan de klimaatopgave,

de duurzame opwekking van elektriciteit, de verstedelijkingsopgave, de mobiliteitstransitie en de ontwikkeling van het landelijke gebied.
We beschrijven de hoofdopgaven van de regio daarom thematisch in hoofdstuk 3.

In het vierde hoofdstuk staat de confrontatie van de gebiedswaarden met de opgaven centraal. De stapeling van opgaven in gebieden en de complexiteit van het combineren van opgaven komt daarbij in beeld. In de kern gaat de confrontatie over twee vragen:

- Wat kunnen we binnen de gebiedswaarden accommoderen?
- Welke opgaven willen/kunnen/moeten we in de regio faciliteren?

Een aantal sturingsprincipes geeft houvast bij het beantwoorden van deze vragen. Door met de principes aan te sluiten bij rijks- en provinciaal beleid kiezen we voor gezamenlijk beleid en handelen we als één overheid.

Met deze slag worden de opgaven integraal en gebiedsgericht. De stap naar uitvoering kan dan gemaakt wordt als het juiste schaalniveau voor de aanpak van (het pakket van) opgaven. In dit hoofdstuk (hoofdstuk 5) zoeken we via de schaalniveaus waarop de opgaven aangepakt moeten worden de verbinding met de andere overheidslagen en de aanknopingspunten voor effectieve samenwerking.

Dat resulteert in het laatste hoofdstuk (hoofdstuk 6) van de ROA in een overzicht van samenwerkingsafspraken en werkwijzen over de aanpak van opgaven.

2 Positie en ambitie Hart van Brabant

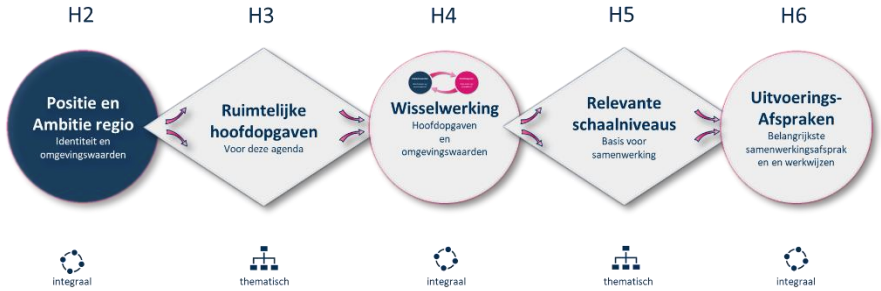

Om de regio Hart van Brabant in de toekomst aantrekkelijk, bereikbaar, concurrerend en duurzaam te laten zijn, is het van belang de huidige kracht en kwaliteiten in het gebied en van de mensen te behouden en te versterken. Dat uit zich in de overkoepelende ambitie: versterking van de brede welvaart voor iedereen in de regio. Brede welvaart omvat alles wat mensen van waarde vinden. Daarin speelt hun leefomgeving een belangrijke rol.
In dit hoofdstuk wordt een typering, en daarmee positionering, van de regio en de belangrijkste te behouden gebiedswaarden weergegeven: wat is het toekomstperspectief van de regio?

2.1 Onze kijk op de toekomst van de regio

Brede welvaart als basis
Regio Hart van Brabant wil uitblinken in duurzame ontwikkeling, en dat in breed perspectief. Naast materiële welvaart, uitgedrukt in economische groei, gaat het in dit brede perspectief dus ook om gezondheid, onderwijs, natuur, milieu en leefomgeving, politieke uitingsvrijheid, sociale cohesie, persoonlijke ontplooiing en (on)veiligheid. Bovendien betreft het niet alleen de kwaliteit van leven in het 'hier en nu', maar ook de gevolgen daarvan voor het welzijn van mensen 'elders' (buiten de regio) en 'later' (toekomstige generaties). We noemen dit geheel *Brede welvaart*. Voor meer informatie over Monitor Brede Welvaart & de Sustainable Development Goals 2023 verwijzen wij naar de website van het CBS.

Veel van de welvaartsaspecten die mensen ervaren komen voort uit hun interactie met hun dagelijkse leefomgeving. En die speelt zich in de meeste gevallen af op een regionaal schaalniveau.[2] De regio is ons Daily Urban System (DUS), oftewel het gebiedssysteem waarbinnen we ons dagelijks bewegen naar bijvoorbeeld school, werk, voorzieningen, recreatie/ontspanning. Daarom is een regionale benadering van Brede welvaart van groot belang. In Hart van Brabant betekent dit dat we ons niet primair laten leiden door economische ontwikkeling, maar vanuit de brede welvaartsgedachte het welzijn van onze inwoners en bezoekers centraal stellen. De basis voor dit welzijn ligt in de fysieke leefomgeving, zowel waar het gaat om kwaliteiten als om knelpunten. Het is een open deur dat we die kwaliteiten moeten koesteren en de knelpunten moeten aanpakken. Dat we momenteel met veel knelpunten worden geconfronteerd is ook bekend. Er zijn genoeg alarmbellen afgegaan die ons duidelijk maken dat we anders met onze leefomgeving moeten omgaan dan voorheen. We staan voor complexe opgaven, zoals woningbouwopgave, netcongestie, extremer weer door klimaatverandering, die ook nog nauw met elkaar verweven zijn. Die opgaven pakken we aan op een toekomstbestendige manier die de brede welvaart versterkt voor iedereen. Dat doen we onder andere door het beter benutten en versterken van ons Daily Urban System.

2.2 Ruimtelijke inrichting en brede welvaart

De ruimtelijke inrichting van de regio speelt een belangrijke rol in de versterking van de brede welvaart. Ruimte bieden aan de natuur betekent een versterking van het ecologisch kapitaal. En dat laat zich weer goed combineren met een aantrekkelijke inrichting van ons landschap waarin

[2] *PBL, dec. 2020, Bevorderen van brede welvaart in de regio: keuzes voor beleid*

bewoners en bezoekers zich kunnen ontspannen. Met als resultaat een bijdrage aan hun gezondheid en welzijn, vooral als we ze met een aantrekkelijk fiets- en wandelnetwerk kunnen verleiden dat landschap en die natuur op een schone en gezonde manier te ervaren.

De afgelopen decennia heeft onze ruimtelijke strategie ons veel welvaart gebracht maar waar het adagium veelal ‘groei’ en ‘uitbreiden’ was, daar zullen we ons de komende decennia veel meer moeten gaan richten op combineren, transformeren, beter benutten en herinrichten. We hebben daarnaast van het recente verleden geleerd dat als we de economische krachten bij de ruimtelijke inrichting van de regio te veel vrijheid geven er ongewenste effecten optreden die niet bijdragen aan een versterking van de brede welvaart voor iedereen. Economische krachten leiden bijvoorbeeld vaak tot schaalvergroting, onder andere in de landbouw en logistiek. Dat kan een bedreiging vormen voor het karakteristieke Brabantse mozaïeklandschap en problemen opleveren bij de klimaatadaptatie. We zien ook dat de economische krachten de verschillen tussen centrum en periferie versterken. Hierdoor komt de leefbaarheid in de kleine kernen onder druk te staan, terwijl in de (hoog)stedelijke gebieden de druk zo hoog wordt dat de sommige groepen de stad uit worden gedreven. Zij komen vaak op plekken terecht waar het moeilijker is om aan werk te komen of goed onderwijs te volgen, terwijl de bewoners in de meer stedelijke gebieden te maken hebben met verschillende vormen van hinder en vervuiling. Vanwege dit soort verwevenheden enerzijds, en lokale verschillen anderzijds, is de koppeling van de ruimtelijke inrichting van de regio aan een inclusieve, brede welvaartsgedachte van belang. Door slim in te spelen op de verwevenheden (bijv. verstedelijking roept een energievraag op en genereert mobiliteit) en gebruik te maken van lokale verschillen (complementariteit van stad en land) streven we ernaar het welzijn in de hele regio te verhogen. Zo ontstaat er een balans die we kunnen bewaken vanuit de kwaliteit en kracht (het DNA) van de regio. Bij nieuwe opgaven die op de regio afkomen zoeken we door het slim combineren van opgaven en het slim omgaan met ruimte naar de juiste oplossingen.

2.3 Grote opgaven en een integraal toekomstbeeld gebaseerd op het regio DNA

Naast het zoeken maar de juiste balans hebben we tegelijkertijd te maken met een aantal grote en urgente opgaven in de fysieke leefomgeving (zie H3) die de balans niet mogen verstoren. Dat betekent dat we met elkaar voor lastige opgaven staan waarbij we zowel voortvarend als zorgvuldig te werk moeten gaan. De houvast die we daarbij hebben is ons gemeenschappelijk beeld van de toekomst van onze regio. En dat beeld gaat niet alleen over de ruimtelijke inrichting of economische ontwikkeling van de regio, maar ook over het eerdergenoemde welzijn ofwel de kwaliteit van leven in de regio. Het complete DNA van de regio dus. Dit DNA is binnen de ROA ons vertrekpunt. We handelen er als samenwerkende overheden naar om dit DNA te behouden en te beschermen en we spreken elkaar er ook op aan als een bepaalde voorgenomen visie of ontwikkeling dit DNA potentieel schade toebrengt.

Het regio DNA: verleden tot heden
Om dat DNA te begrijpen is de geomorfologische ontstaansgeschiedenis van belang. Aan de van zuid naar noord lopende beken en de west-oost gerichte dekzandruggen is de oorspronkelijke geomorfologie nog steeds te herkennen. Tijdens de laatste ijstijd raakten de beken aan de noordzijde geblokkeerd waardoor moerasachtige veengebieden ontstonden, beken hun loop verlegden. Dit verklaart (in een notendop) de grote variatie aan gebiedstypen die de regio kenmerkt.

Het patroon van hoge en lage gronden is bepalend geweest voor de bewoning en het grondgebruik door de mens. De beken vormden eeuwenlang de levensaders van de Brabantse samenleving. Vanaf de negentiende eeuw zijn kanalen aangelegd om de watervoorziening en transportmogelijkheden te verbeteren. De aanleg van deze kanalen heeft bijgedragen aan de industriële ontwikkeling van Brabant. Daarnaast vormen de beken en zandruggen schatkamers van biodiversiteit. De afwisseling van hogere, drogere en lagere nattere gronden maakt de regio bijzonder rijk aan gradiënten. Dat maakt de natuur van Hart van Brabant

veelzijdig en rijk, en verklaart het grote aantal natuurgebieden waaronder de zes Natura 2000 gebieden.

Het typerende Brabantse mozaïeklandschap is eveneens een gevolg van het natuurlijke landschapspatroon. Vanaf de middeleeuwen bepaalden de omstandigheden het gebruik van de gronden en door de verschillen leidde dat tot een gevarieerd cultuurlandschap. Na de industriële revolutie is in dit landschap geleidelijk een fijnmazig netwerk van dorpen en steden ontstaan dat tezamen met de infrastructuur nieuwe patronen heeft toegevoegd. In dat netwerk van dorpen en steden bevindt zich nu een toonaangevende, innovatieve maak- en kenniseconomie die zich kenmerkt door korte lijnen, samenwerking, innovatiekracht, ondernemerschap, wederkerigheid en oog voor kwaliteit en medemens. Tegelijkertijd heeft zich een divers cultureel aanbod ontwikkeld waardoor de regio aantrekkelijk is als vestigingsplaats, woonomgeving en als toeristische bestemming.

Het regio DNA: de toekomst

Naar de toekomst toe staat centraal dat elke ruimtelijke ontwikkeling in de regio bijdraagt aan de brede welvaart voor iedereen waarbij we de eigenheid ofwel het DNA van de regio koesteren. De maatschappelijke opgaven zoals de woningbouw, klimaatadaptatie, energie- en mobiliteits- en landbouwtransitie gaan daarbij helpen. In de plannen die we maken baseren we ons op de natuurlijke systemen, de ondergrond en het watersysteem als ordenende principes. We gaan zorgvuldig om met de kwaliteiten van de leefomgeving als geheel. Daaronder verstaan we niet alleen natuur, landschap, cultuurhistorie, maar ook bodem en water, en de stedelijke leefomgeving waarin gezondheid, veiligheid, milieu- en ruimtelijke kwaliteit belangrijk zijn. Aan elke opgave die we in de regio oppakken, bijvoorbeeld als het gaat om duurzame energieopwekking, verbinden we een kwaliteitsdoelstelling die gericht is op het verhogen van onze omgevingskwaliteit en die ingevuld wordt vanuit een integrale benadering waarin de natuurlijke systemen worden gerespecteerd en de brede welvaart centraal staat. Het Brabants mozaïeklandschap biedt een enorme variatie aan mogelijkheden waarbij het bekenlandschap en het netwerk van dorpen en steden elkaar kunnen aanvullen en versterken. Als we natuur en landschap laten doordringen tot ver in de stad zal dat de kwaliteit van de leefomgeving verhogen, terwijl we daarmee tegelijkertijd extremere weersomstandigheden beter kunnen opvangen. En als we vanuit dat netwerk van dorpen en steden zorgen dat het buitengebied verbonden blijft met de werklocaties en voorzieningen van de stad, dan blijven de buitengebieden leefbaar, bieden we de bewoners ook goede mogelijkheden voor onderwijs, werk en ontspanning. Het streven van de ruimtelijke toekomst van Hart van Brabant is het creëren van nabijheid door het mengen en combineren van functies zonder dat er overlast ontstaat. Nabijheid betekent minder en andere mobiliteit en meer variatie in het ruimtegebruik. Dat past goed bij het mozaïeklandschap. Het vraagt tegelijkertijd om creativiteit en innovatie want nabijheid zonder overlast is niet vanzelfsprekend. Maar innovatiekracht zit al in het DNA van de regio en deze uitdaging draagt dus bij aan de eigen identiteit en profilering van de regio. We gaan ervoor, met elkaar!

2.4 Benoemde gebiedswaarden ondersteunend aan besluitvorming

De gebiedswaardenkaart (Afbeelding 2-1) die in het kader van de integrale gebiedsopgave N261/N269 is opgesteld geeft met name de grote dynamiek van het gebied en het afwisselende landschap als belangrijke dragende gebiedswaarde weer. In het zuidelijke deel van de regio is de rust, ruimte en natuurbeleving duidelijk te zien. In het midden en noordelijk deel rond Tilburg en Waalwijk zien we de stedelijke dynamiek. Daartussen staat leisure en natuurbeleving centraal.

Uit de analyses voor deze gebiedswaardenkaart weten we dat behoud en ontwikkeling van de waarden niet vanzelfsprekend is. Op sommige plaatsen staan de waarden onder druk of schuren ze met andere belangen en opgaven. Daar moeten we, gelet op het verder ontwikkelen van brede welvaart goede keuzes maken, slimme oplossingen bedenken en heldere afspraken maken in het belang van de regio als geheel. Deze regionale omgevingsagenda en de gebiedswaardenkaart maar ook de klimaatonderlegger die door de regio is vastgesteld zijn daar een hulpmiddelen bij. Zij bieden houvast om bestuurlijk het goede gesprek te voeren.

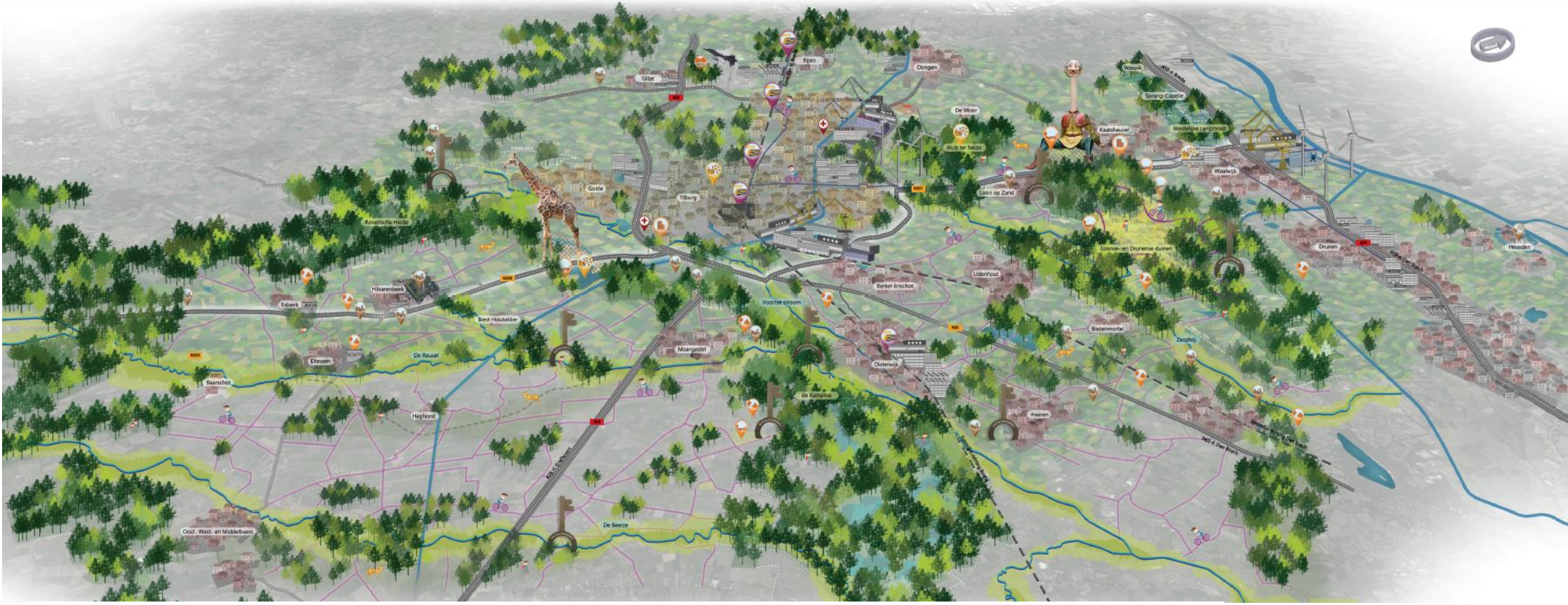

Afbeelding 2-1: Aanzet tot gebiedswaardenkaart regio Hart van Brabant (uit project: Integrale Gebiedsopgave N261/N269)

3 Hoofdopgaven in de fysieke leefomgeving

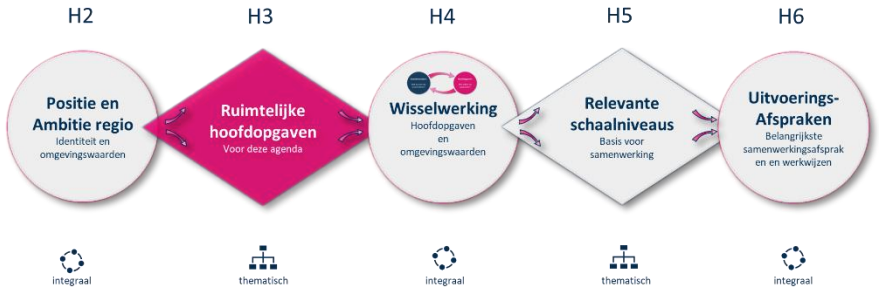

De hoofdopgaven in de fysieke leefomgeving van dit moment komen voort uit een specifieke maatschappelijk urgentie, zoals de woningcrisis, of dringend belang, bijvoorbeeld klimaatadaptatie, en hebben in essentie een thematisch/sectoraal karakter. Achtereenvolgens worden in dit hoofdstuk de hoofdopgaven waarvoor de regio Hart van Brabant staat thematisch beschreven. Deze thematische focus kiezen we omdat we daarmee doordringen tot de kern van de opgaven (het wat).

3.1 Werken met hoofdopgaven

De Nationale Omgevingsvisie (NOVI) van het Rijk en het Ruimtelijk Voorstel van de provincie beschrijft een toekomstperspectief, de nationale belangen en de daaruit voortkomende opgaven in de fysieke leefomgeving. In de regio Hart van Brabant volgen we deze lijn en brengen met het benoemen van onze hoofdopgaven een gezamenlijke focus aan. We werken de hoofdopgaven thematisch uit omdat we daarmee kunnen doordringen tot de kern van de opgave (het wat). In onze aanpak (het hoe) werken we gebiedsgericht en integraal (hoofdstuk 4 en verder). Dat betekent dat de thematisch uitgewerkte hoofdopgaven dan bij elkaar gebracht worden en op een gebied worden geprojecteerd.

Afbeelding 3-1: overzicht van de hoofdopgaven met overkoepelende ambitie

3.2 Hoofdopgave 1: Energie en klimaat

In lijn met de eerste Rijksprioriteit in de NOVI, het Ruimtelijk Voorstel en pMIEK zien wij de energietransitie en klimaatadaptatie als een hoofdopgave voor onze regio.

REKS bod regio Hart van Brabant
Als eerste stap in de uitwerking van deze hoofdopgave hebben we een bod Regionale Energie- en Klimaatstrategie opgesteld (maart 2021).

Na de vaststelling van de REKS 1.0 in 2021 is er in 2023 een Voortgangsrapportage REKS opgesteld. Deze geeft een update op de volgende onderdelen:

- Energiebesparing,
- Stand van zaken duurzame opwek
- Regionale structuur warmte 2.0
- Netcongestie, bijdrage aan programmeren en prioriteren pMIEK
- klimaatadaptatie

Er wordt tevens aandacht besteed aan het maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak, monitoring, innovatie en organisatie.

a. *Energie*

De energietransitie is erop gericht om in 2050 volledig met duurzame energiebronnen te voorzien in onze energiebehoefte. Dit is nodig om de CO2-emissies te verkleinen, maar ook de negatieve effecten van gaswinning (bodemdaling) te stoppen. Hiervoor zijn op Rijksniveau doelen gesteld waaraan de regio wil bijdragen. Om de energietransitie aan te pakken is een omslag in de energieproductie noodzakelijk en zijn aanpassingen aan de energie-infrastructuur nodig. Dit vraagt ruimte. Concreet voor de regio Hart van Brabant betekent dat o.a. het volgende:

Grootschalige opwek elektriciteit in de REKS
Voor de duurzame opwek van elektriciteit ligt er tot 2030 nog een opgave op 451 miljoen kWh op te wekken. Naast de duurzame opwek van 549 miljoen kWh die al in beeld is wordt daarmee de doelstelling van de regio om met 1000 miljoen kWh bij te dragen aan de landelijke doelstelling behaald. In de REKS zijn zoekgebieden opgenomen voor de grootschalige opwek elektriciteit (zie Afbeelding 3-2). Met speciale aandacht voor de energiehubs Spinder, Kattenberg, De Baars, Waalwijk, Heusden en Wijkevoort.

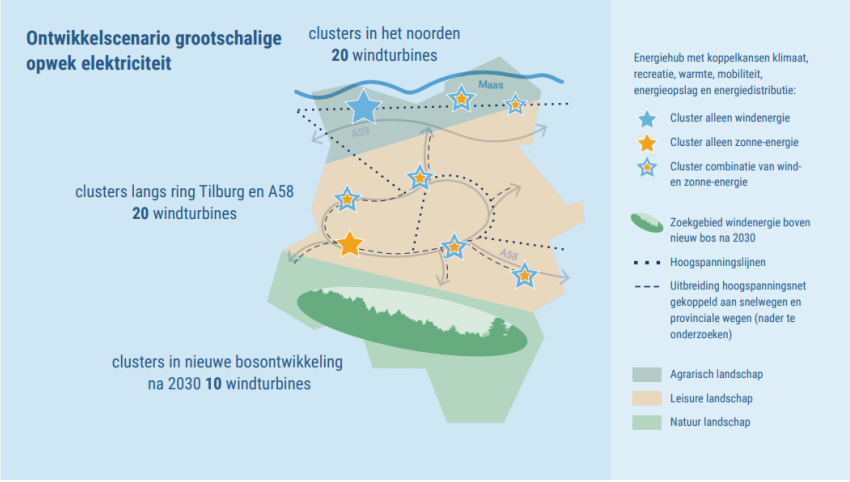

Afbeelding 3-2: Ontwikkelscenario grootschalige opwek elektriciteit (REKS, maart 2021)

Een regionale structuur warmte in de REKS
De regionale structuur warmte gaat het om verduurzaming van de gebouwde omgeving voor wat betreft de warmte (en koude) behoefte. De regionale structuur warmte richt zich op het slim combineren van vraag en aanbod. Om deze koppeling tot stand te brengen wordt een regionaal warmtenet overwogen met als belangrijke bron de Amercentrale of mogelijk in de toekomst Powerport Moerdijk. Het warmtenet richt zich vooral op bestaande bebouwing. Het uitgangspunt/de opgave voor nieuwbouw is dat deze energieneutraal wordt gerealiseerd.

Netcongestie

Onderdeel van het verduurzamen van het energiegebruik is het versterken van ons elektriciteitsnetwerk. Door het stijgende aandeel aan elektriciteit in ons energie verbruik en decentrale opwek wordt het net zwaarder belast en ontstaat (het risico op) netcongestie. Daarom zetten we in op het dichter bij elkaar brengen van de vraag en aanbod aan elektriciteit. Landelijk wordt daarin de eerste stap gezet door het 380kV net op te delen in pockets (zoals bij de lijn Rilland – Tilburg). Hierdoor ontstaat een eilanden structuur waarin vraag en aanbod bij elkaar worden gebracht en voorkomen wordt dat de opgewerkte energie het hoofdnet in gaat. Zo wordt de capaciteit van het netwerk vergroot (beter benutten). Deze manier van het ordenen vertalen we door binnen onze regio Hart van Brabant en ook SRBT verband. Het heeft gevolgen op alle schaalniveaus van het netwerk en heeft impact op de inrichting van de ruimte in buurten en wijken. Bijvoorbeeld ruimtebehoefte voor een ander distributiesysteem, voor opslagcapaciteit of voor de toename van het aantal transformatorhuisjes.

b. Klimaat

De risico's op schade en slachtoffers door overstromingen of extreem weer nemen snel toe. Om deze risico's te verminderen en te kunnen opvangen zijn maatregelen nodig in de fysieke leefomgeving. Klimaatadaptatie vraagt een goede inrichting van onze fysieke leefomgeving die bestand is tegen de gevolgen van de klimaatverandering. Dit betekent dat we bij ontwikkelingen voldoende ruimte behouden en reserveren voor (toekomstige) waterveiligheidsmaatregelen en het duurzaam en efficiënt gebruiken en beheren van zoetwater. Behalve water vormt ook hittestress in toenemende mate een aandachtspunt. Ook door hittegolven en langdurige droogteperiodes ontstaan risico's op schade en slachtoffers. Bij de ontwikkeling en inrichting van gebieden nemen we klimaatadaptatiemaatregelen direct mee (als ontwerpopgave) en toetsen op de gevolgen voor klimaatbestendigheid. Concreet voor de regio Hart van Brabant betekent dat o.a. het volgende:

Gebiedsopgaven voor klimaatadaptatie in de REKS

In algemene zin geldt dat klimaatadaptatie erop is gericht dat we ons gedrag en de inrichting en het gebruik van onze omgeving aanpassen aan het veranderende klimaat. In de REKS zijn specifiek regionale klimaatgebiedsopgaven opgenomen. De gebiedsopgaven voor klimaatadaptatie als onderdeel van de REKS zijn onderverdeeld in zes gebieden (zie Afbeelding 3-3). Voor deze gebieden zijn concrete acties benoemd en samen met de waterschappen en de samenwerkende gemeenten zullen uitwerkingen plaatsvinden.

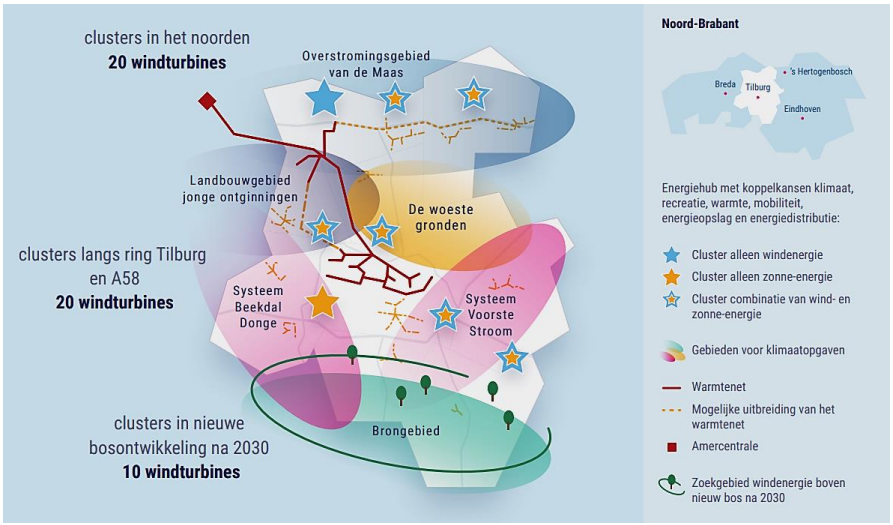

Afbeelding 3-3: Duurzame opwek, warmtetransitie en klimaatadapatatie in Hart van Brabant (REKS, maart 2021)

3.3 Hoofdopgave 2: Duurzame verstedelijking

De Nationale Omgevingsvisie (NOVI) ziet een groot deel van Nederland als één stedelijk netwerk, met dynamische, onderling goed verbonden steden en dorpen in een aantrekkelijk open landschap. Dit 'stedelijk netwerk Nederland' bestaat uit een intensief verstedelijkte Randstad en

daar omheen een ring van steden en dorpen (met lagere dichtheden en meer menging van stad en landschap). De ligging van de stedelijke regio Breda-Tilburg (SRBT), en daarin Hart van Brabant, in dit stedelijk netwerk Nederland en onze mix van stad en landschap, maken Hart van Brabant aantrekkelijk om te wonen en te werken. Er heeft zich een brede en stevige (economische) basis gevormd, die uiteenloopt van kennis, leisure en specialistische maakindustrie tot transport en logistiek via het spoor, het water, de buis en over de weg. We beschouwen dit als een belangrijke kwaliteit waar we zuinig op zijn. Tegelijkertijd merken we dat de aantrekkelijke mix van stad en land, een afwisselen mozaïek van bebouwde gebieden en landschap het ruimtegebruik onder druk zet. Er is nog steeds vraag naar locaties voor XXL-logistiek, woningbouw en vrijetijdsbesteding. Daarnaast is, vanuit het perspectief van brede welvaart, ook de kwaliteit van de leefomgeving in steden en dorpen van belang. Het gaat daarbij niet alleen om ruimte bieden, maar ook het goed inrichten en gebruiken van die ruimte (beter benutten). Daarbij spelen het goed omgaan met klimaat, water en groen, en aandacht voor gezondheid (en milieu) een belangrijke rol.
Deze hoofdopgave speelt daarom overal, in de steden, dorpen, maar ook in kleine kernen en buurtschappen; bij bestaande bebouwing en in (op)nieuw te ontwikkelen gebieden.
Om de opgave concreter te maken rafelen we de duurzame verstedelijkingsopgave hierna in verschillende onderdelen uiteen. Om op deze onderdelen goed te kunnen sturen bekijken we de onderdelen zowel los van elkaar als in samenhang.

a. Woningbouw

Het tekort aan woningen staat momenteel hoog op de politieke agenda. Nederland heeft groot een tekort aan woningen waardoor met name starters en lagere inkomens problemen ondervinden om aan passende woonruimte te komen. Daarnaast is er een mismatch op de woningmarkt waardoor er te weinig woningen zijn voor 1- en 2 persoonshuishoudens. De doorstroming op de woningmarkt komt daardoor niet op gang. Het Rijk wil dat er in 2030 circa 1 miljoen woning bij zijn gekomen. Als Provincie Noord-Brabant en regio Hart van Brabant hebben we aantrekkelijke woonmilieus te bieden en willen we daar een bijdrage aan leveren juist door deze bouwopgaven te combineren met de ontwikkeling van de kwaliteit van onze leefomgeving. We zetten bijvoorbeeld het toevoegen van deze nieuwe woningen in bij de opgaven die we hebben in naoorlogse wijken of bij het versterken van de leefbaarheid en vitaliteit van de dorpen. Ook het groen, de bodem en water zijn sturend en dragen bij aan de kwaliteit van leven en aan een gezonde ontwikkeling van onze inwoners. Met het aanpakken van de woningbouwopgave willen we dat het aanbod van typen woningen en woonomgevingen aansluit bij de vraag. De regio ziet daarbij mogelijkheden om complementair te zijn aan andere gebieden in Nederland.
In onze regio is ook de grootschalige huisvesting van arbeidsmigranten een opgave die nadrukkelijk aandacht vraagt.
Concreet voor de regio Hart van Brabant betekent dat o.a. het volgende:

Regionaal woonkader

- De ambitie van de regio voor de woningbouwopgave is om een plancapaciteit van minimaal 130% van de te realiseren woningen beschikbaar te hebben. Dit komt neer op dat er in de plannen ruimte moet zijn voor 39.000 woningen tot 2030.
- Vooral binnen bestaand stedelijk gebied in lijn met ladder duurzame verstedelijking en de NOVI.

b. Werkgelegenheid en economisch ontwikkelpotentieel

In de economische basis van de regio Hart van Brabant spelen Smart Logistics, Smart Leisure en Smart Industry een belangrijke rol. Daarnaast beschouwen we de kennisintensieve dienstverlening als randvoorwaarde voor toekomstig succes. We stimuleren een slimme economie door te investeren in innovatie, circulariteit en energieneutraliteit.
Ruimtelijk zien we dat in een aantal sectoren de klassieke verdeling van gescheiden woon- en werkgebieden aan het verdwijnen is en met het thuiswerken met de ervaring die we daarmee hebben opgedaan tijdens de coronacrisis wordt dit proces mogelijk versterkt. Bovendien leidt deze scheiding tot veel mobiliteit. Voor onze economie zetten we in op

circulariteit en reductie van de broeikasgasemissies. Dat betekent het slimmer gebruiken van de beschikbare ruimte voor bedrijvigheid; economische activiteiten laten aansluiten bij de kenmerken van een gebied en per saldo geen negatieve effecten laten hebben op natuur of karakteristieke gebiedswaarden. Bedrijvigheid is onderdeel van het Brabants Mozaïeklandschap zowel in zijn landelijke als stedelijke verschijningsvorm. Nieuwe ontwikkelingen voegen zich naar de bestaande mozaïekpatronen (ook qua schaal), herstellen die waar ze verloren zijn gegaan en versterken de kenmerkende variatie van het mozaïek. Concreet voor de regio Hart van Brabant betekent dat o.a. het volgende:

Regionale bedrijventerreinafspraken:

- Grootschalige bedrijvigheid passend binnen het ecosysteem alleen ontwikkelen op nieuwe locaties in Tilburg (Wijkevoort) en Waalwijk (Haven)
- MKB-ontwikkelingen zoveel mogelijk op bestaande locaties in de regio

Regionale kantoorafspraken:

- Overaanbod van kantoren terugdringen
- Vraaggericht ontwikkelen
- Regionale kaart voor kansrijke kantoorgebieden hanteren

Regionale innovatieve milieus

- Op kansrijke locaties stimuleren we innovatiemilieus. Dat zijn omgevingen die (in)gericht zijn op innovatie en interactie en zijn vaak gemengde, stedelijke milieus die vanuit economie, onderwijs of (OV) bereikbaarheid een onderscheidende positie in de regio vervullen.

c. Leefbaarheid, groen en recreatie

Recreatie en Leisure heeft zowel een economische component als een leefbaarheids- en welzijnscomponent. Investeren in recreatie/leisure betekent namelijk ook investeren in landschap, natuur en ecologie en daarmee in de leefbaarheid van de regio. Voor onze inwoners is het van belang dat we de mogelijkheden om te recreëren in de directe leefomgeving behouden en versterken, vooral als we vanuit de woningbouw- en mobiliteitsopgaven streven naar nabijheid en verdichting. Ons gedrag in de coronacrisis heeft laten zien hoe belangrijk parken, pleinen en plantsoenen zijn om te ontspannen, te bewegen, om te recreëren. Onderdeel van de verstedelijkingsopgave is om de mogelijkheden om te ontspannen, sporten en bewegen, recreëren en ontmoeten in de openbare ruimte te vergroten en ons voorzieningenniveau te versterken. De kwaliteit en (sociale) veiligheid spelen bij de inrichting een grote rol, maar ook het verbinden van verschillende mogelijkheden door middel van een recreatief (fiets)netwerk draagt bij aan de maatschappelijke waarde van de openbare ruimte.
Met de economische component van recreatie (leisure) verwijzen we naar de grote hoeveelheid recreatieve functies die de regio omvat. Iedereen kent De Efteling en velen ook de Beekse Bergen. Ook onze natuurgebieden trekken veel recreanten naar onze regio. Zij zorgen daarmee voor werkgelegenheid en economische activiteit en dragen met de ontspanning die zij bieden bij aan het welzijn en de leefbaarheid van een grote groep mensen in een aanzienlijk verzorgingsgebied. Dit heeft echter ook een keerzijde, zoals de verkeersaantrekkende werking, de eenzijdigheid van de werkgelegenheid en op plaatsen overlast en verstoring. De opgave voor de regio is om de ontwikkeling van de leisure in balans te houden met de waarden en kwaliteiten van de regio en aan te sturen op duurzame vormen van leisure, in samenhang met de andere opgaven. Deze koers is al ingezet getuige de ontwikkelingen bij De Efteling waar naast uitbreiding tevens wordt geïnvesteerd in natuur en mobiliteit.
Concreet voor de regio Hart van Brabant betekent dat o.a. het volgende:

Leefbaarheid[3] en groen:

- Voldoende groen, speel- en ontmoetingsruimte in bebouwde gebieden
- Verminderen van milieudruk in woon- en recreatiegebieden
- Sociale veiligheid als ontwerpuitgangspunt meenemen
- Goede fiets- en wandelverbindingen tussen landelijk en stedelijke gebieden

Leisure en verblijfsaccommodaties

- Focus op verduurzaming van leisure(-regio) in lijn met urban leisure, slow leisure en experience leisure.
- De twee grote toeristische trekkers Beekse Bergen en De Efteling en het omliggende landschap met veel natuur, natuurgebieden en stadsparken vormt het te behouden en ontwikkelen basiskapitaal (onderdeel van het regio DNA).
- Dit alles in combinatie met kleinschalige leisure door behoud, versterking en verbinding van de 'kleinere parels', zoals de karakteristieke dorpen en vestingstad Heusden, door een aantrekkelijk recreatief (fiets)netwerk.
- Ruimte houden voor voldoende (kwantitatief en kwalitatief) en gevarieerde verblijfsaccommodaties.

d. Verstedelijkingsstrategie en Dorpenstrategie SRBT

In en aan de SRBT (Afbeelding 3-4) werken we gezamenlijk vanuit drie kernwaarden:

1. *Samenkracht: Topeconomie in een toplandschap.* In de SRBT werken we aan een sterk en breed vestigingsklimaat. De SRBT heeft de ambitie om de komende twintig jaar op een duurzame manier te ontwikkelen en gezond groeien. Op die manier kan de regio substantiële bijdragen blijven leveren aan de – landelijke, provinciale, regionale en lokale – opgaven op gebied van wonen, werken, mobiliteit, energie, klimaat, water en ondergrond.
2. *Samen leven: inclusieve regio*. Een tweede belangrijke drijfveer van de SRBT is het nastreven van een inclusieve regio waarin gezondheid en de kansengelijkheid wordt bevorderd en iedereen mee kan doen. Keuzes die we maken sluiten geen groepen of gebieden uit maar zijn gebaseerd op het versterken van het totale daily urban system van de regio.
3. Samen werken: gedeelde opgave. In de SRBT werken overheden, ondernemers, onderzoekers en omgeving samen aan het bouwen van het goede nest. We doen dat als één samenwerkende overheid: met rijk, provincie, waterschappen en 19 gemeenten. We doen dat met semioverheden zoals kennis- en onderwijsinstellingen, NS, ProRail en terreinbeheerders zoals Staatsbosbeheer.

Daarnaast stellen we dorpenstrategieën op die uitgaan van de bijdrage van leefbare en aantrekkelijke dorpen aan de diversiteit en kwaliteit van de regio. De dorpen kennen andere vraagstukken dan het stedelijke gebied; de woningvoorraad is vaak eenzijdiger en het bezit veelal particulier. Dat vraagt om nieuwe sturingsmethodieken en scherpe analyse van de specifieke opgave en oplossingen. De dorpenstrategieën vormen een zeer wezenlijk onderdeel van de ontwikkelstrategie van de SRBT. Het ontwikkelen van dorpenstrategieën is gericht op behoud en versterking van de leefbaarheid, nabijheid en draagvlak van voorzieningen in dorpen, kleine kernen en buurtschappen. Hierin wordt onderzocht of en hoe programmatisch ruimte in en aan de rand van de kern kan worden ingezet voor maximaal effect op de breedte aan opgaven. De dorpenstrategie is deels generiek, voor elk dorp en elke kleinen kern en deels afhankelijk van specifieke kenmerken, gerelateerd aan de ligging in het regionale netwerk en het landschap. We onderscheiden:

- Dorpen in de klei;
- Dorpen in het middengebied en

[3] *N.B. In het landelijk gebied spelen aangaande leefbaarheid deels andere opgaven. Daarom komt dit thema als onderdeel van hoofdopgave 4 nog een keer terug.*

- Dorpen op het zand.

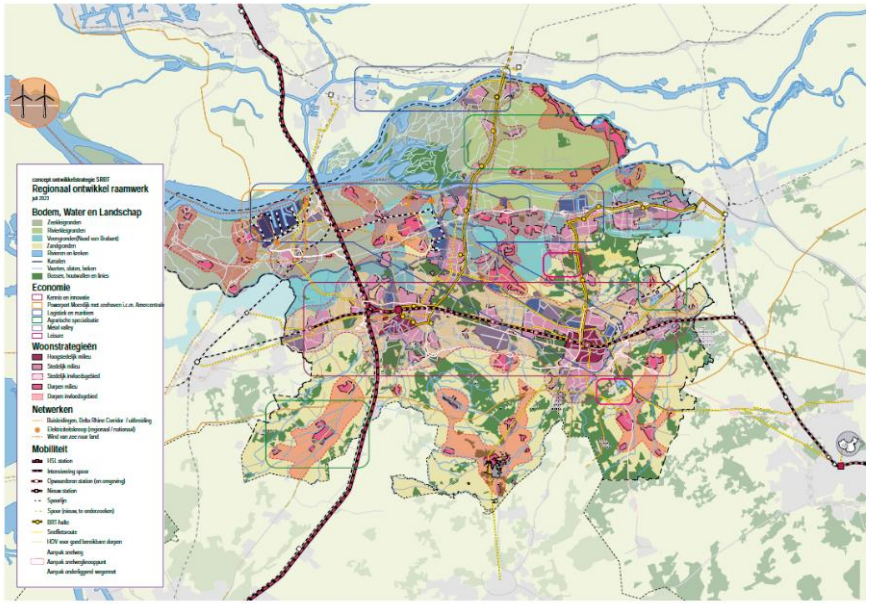

Afbeelding 3-4: Regionaal ontwikkelraamwerk SRBT

3.4 Hoofdopgave 3: Mobiliteitstransitie

De mobiliteitstransitie die de regio nastreeft is gericht op het leefbaar en bereikbaar houden van de regio voor verschillende doelgroepen. Van inwoner en forens tot aan bezoekers van de regio. Daarnaast zijn in het klimaatakkoord ook afspraken gemaakt over de bijdrage aan de CO_2-reductie vanuit mobiliteit die in de regionale mobiliteitstransitie worden meegenomen. Dit betekent dat de regio inzet op een verandering van het mobiliteitsgedrag. Het coronatijdperk heeft laten zien dat enorme reducties van de automobiliteit mogelijk zijn en op die ontwikkeling wil de regio voortbouwen. Concreet voor de regio Hart van Brabant betekent dat o.a. het volgende:

De Regionale Mobiliteits Agenda (RMA)

Op basis van onze beleidsagenda mobiliteit (2021-2024) stellen we samen met de provincie een Regionale Mobiliteits Agenda (RMA) op waarin de gezamenlijke opgaven zijn geformuleerd. We werken met vijf deelprogramma's (zie Afbeelding 3-5):

- Schoon, stil en gezond
- Veilig
- Inclusief
- Robuust en betrouwbaar
- Slim en efficiënt

De deelprogramma's worden jaarlijks uitgewerkt in concrete acties en projecten. In de aanpak wordt onderscheid gemaakt in gedragsverandering, samenwerken aan en slim organiseren van de mobiliteitstransitie, verbeteren van het systeem (beter benutten), en als laatste aanpassingen aan de infrastructuur.

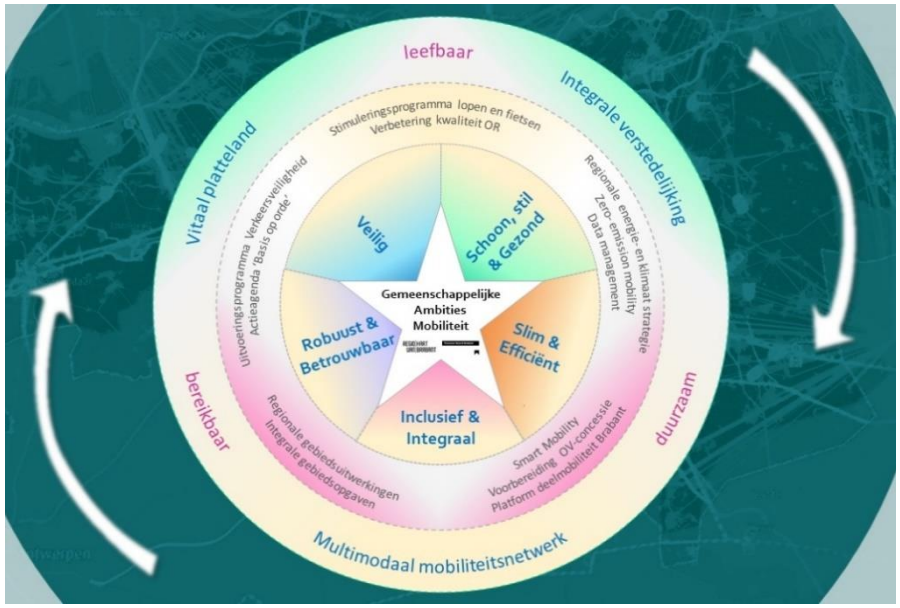

Afbeelding 3-5: Gemeenschappelijke Ambities Mobiliteit

Ruimtelijk relevant zijn opgaven die zich richten op multimodaliteit en ketenverplaatsingen. Ook meer ruimte voor schone vervoerswijzen zoals lopen en fietsen door de uitbouw van het (snel)fietsnetwerk staat op de agenda. Via het streven naar meer nabijheid nemen de mogelijkheden voor deze schone en gezonde wijzen van verplaatsen ook toe. Twee vliegen in één klap dus. Het openbaar vervoer en het snelgroeiende aanbod van duurzame vormen van deelmobiliteit biedt kansen voor bereikbaarheid en leefbaarheid in de kleine kernen. Mobiliteitshubs gaan dienen als fysieke schakels tussen vervoersmodaliteiten en als concentratiepunt voor ruimtelijke ontwikkeling. In de steden biedt deelmobiliteit en de nabijheid van bus en spoor kansen om de spaarzame ruimte beter te benutten; bij inbreidingslocaties en nieuwe woonwijken kunnen daardoor minder parkeerplaatsen voor auto's worden aangelegd. Het spoor kent wel een set aan bijbehorende opgaven (trillingen, externe veiligheid, gelijkvloerse kruisingen) die ruimtelijke gevolgen kunnen hebben. In de RMA wordt op basis van mobiliteitskenmerken onderscheid gemaakt in drie typen gebieden:

- Dynamische gebieden waarin gedurende de hele dag sprake is van een substantiële hoeveelheid mobiliteit
- Piekgebieden die zich kenmerken doordat er op enkele momenten op de dag sprake van verkeersdrukte (ochtend- en avondspits)
- Laag dynamische gebieden waarin het aantal verkeersbewegingen beperkt en gespreid is

Een belangrijke opgave voor de mobiliteitstransitie is om voor deze gebiedstypen passende, duurzame en robuuste mobiliteitsoplossingen te ontwikkelen.

Agenda SMART verbonden
In de ruimtelijk-economische agenda West-Brabant en Hart van Brabant worden een aantal nieuwe en slimme verbindingen benoemd binnen en tussen economische sectoren. Dit heeft tot doel om een blijvend krachtig economisch vestigingsklimaat te borgen maar ook het versterken van de economie en de netwerkkracht is belangrijk voor de welvaart en het welzijn van deze regio's.

Meerjarig Multimodaal Mobiliteitspakket (als onderdeel van de SRBT)
In SRBT verband wordt momenteel een Meerjarig Multimodaal Mobiliteitspakket (M3P) ontwikkeld waarbij sterk ingezet wordt op de mobiliteitstransitie. Het gaat hier om de verandering van het verplaatsingsgedrag van onze inwoners en hoe we daar onze infrastructuur op moeten aanpassen. Dit geld niet alleen voor onze infrastructuur maar ook in grote mate over hoe we onze verstedelijking daaraan laten bijdragen. Bijvoorbeeld door het beter organiseren van nabijheid en nadrukkelijker inzetten op OV/collectieve vormen van vervoer. Het gaat hier om een combinatie van ontwikkelingen rondom bestaande en nieuwe OV-knooppunten en bij majeure werklocaties. Maar ook in de dorpenstrategie wordt specifiek aandacht besteed aan de mobiliteitsaspecten in de kleinere kernen op grotere afstand van OV-knooppunten en stedelijke voorzieningen.

Het mobiliteitspakket wordt een gemeenschappelijk pakket aan maatregelen van SRBT, provincie Noord-Brabant en het Rijk. Niet alle gewenste mobiliteitsmaatregelen zullen meteen kunnen worden uitgevoerd. Het wordt daarom een adaptief pakket dat SRBT, provincie en het Rijk jaarlijks aanpassen en concretiseren op basis van nieuwe ontwikkelingen. Afspraken daarover worden met het Rijk gemaakt in het BO MIRT en met provincie en regionaal samenwerkende gemeenten in de Regionale Mobiliteitsprogramma's (RMP's) die we jaarlijks vaststellen op regionale ontwikkeldagen.

3.5 Hoofdopgave 4: Toekomstbestendig landelijk gebied

Het landelijk gebied is van grote waarde voor de regio. Tegelijkertijd zien we dat de druk op het landelijk gebied enorm toe is genomen. In het landelijk gebied vindt een belangrijk deel van onze voedselproductie plaats, willen we natuur en biodiversiteit beschermen en versterken, zoeken we naar locaties voor duurzame energie opwek, streven we naar landschapsherstel, veranderen de omstandigheden door het klimaat. In de NOVI is de toekomstige ontwikkeling van het landelijk gebied als één van de nationale prioriteiten benoemd en dat nemen we in Hart van Brabant in de vorm van deze hoofdopgave over. We zijn gehecht aan ons ecologisch kapitaal en nemen de verantwoordelijkheid om dit te koesteren en ontwikkelen voor toekomstige generaties. Een duidelijk beeld van een toekomstbestendig landelijk gebied had de regio in de ROA 1.0 nog niet. Inmiddels hebben we gezamenlijk deze verdiepingsslag op deze hoofdopgave wel gemaakt met het position paper Toekomstbestendig Landelijk gebied en is bijgevoegd in de bijlage van deze ROA. Op hoofdlijnen bestaat dit paper uit het volgende:

Met elkaar willen we meer grip op de toekomst van ons landelijk gebied in regio Hart van Brabant zodat:

- We onze landschapsbeheerders (passend bij de bodem- en waterstructuren) behouden;
- Er een duurzame (kringloop)landbouw met innovatieve pilots, voorbeelden en kennisontwikkeling mogelijk is;
- We klimaat- en duurzaamheidsdoelstellingen kunnen blijven accommoderen en hier ruimte voor vrij maken;
- De balans verbetert tussen functies en de ruimtelijke kwaliteit in het landelijke gebied;
- We kansen verzilveren op het gebied van recreatie en stad-land relaties (landelijk gebied als uitloopgebied voor onze kernen);
- We de economische waarde en potentie van ons landelijk gebied kunnen blijven benutten;
- De sociale balans en leefbaarheid intact blijft en er een volwaardige relatie tussen onze grote en kleine kernen en het landelijke gebied bestaat.

Om het bovenstaande te bereiken zijn vijf ambities opgesteld (die in meer detail in het position paper worden omschreven):

1. We werken aan een gezond en duurzaam bodem-watersysteem;
2. We zoeken naar perspectief voor de landbouw vanuit de drie V's: verduurzamen, verbreden, vervangen;
3. We houden rekening met alle economische functies van ons landelijk gebied;
4. We zoeken naar de juiste functie op de juiste plek;
5. Bestaande instrumenten omarmen en blijven leren van onze gebiedsprocessen.

Met de bovenstaande ambities streven wij in gezamenlijkheid naar een landelijk gebied van Hart van Brabant dat veerkrachtig, duurzaam en leefbaar is voor huidige en toekomstige generaties. Juist vanwege ons dynamische en afwisselende landschap en ons bodem- en watersysteem is er veel mogelijk. We faciliteren win-win en experimenteerruimte: vanuit de gezamenlijke visie focussen we op wat de meerwaarde is van de ontwikkeling voor de gemeente, gemeenschap en daarmee de regio bovenop de al geldende regels en vereisten.

Overige aspecten die gaan over de landbouw, het Natuurbod en de bereikbaarheid van het landelijk gebied worden hieronder ook nog kort aangestipt.

Landbouw en daarmee verbonden opgaven
Voor de landbouwopgave zoekt de regio aansluiting bij transitieprocessen naar kringlooplandbouw, het Nationaal Programma Landelijk Gebied, Het Brabants Programma Landelijk Gebied, klimaatakkoord Landbouw en Landgebruik, en het Programma Natuur. Hierbij hoort de regionale deelname aan een Brabantse gebiedsgerichte aanpak stikstof. Daarmee

zoeken we naar een integrale oplossing voor de stikstofproblematiek in onze regio waarbij een aanpak bij de bron in principe de voorkeur heeft. Het beleidskader Landbouw en Voedsel van de provincie biedt hiervoor ook handvaten.
Daarnaast is de regio Hart van Brabant samen met de provincie en de andere drie regio's in Brabant betrokken bij de PlanMer voor de locatiestudie mestbewerking in Brabant. De herbestemming vrijkomende agrarische bebouwing is ook één van de grotere opgaves in het landelijke gebied.

Tussenbalans Natuurbod, Natura 2000 gebieden en stadsregionale parken
Voor de natuuropgave en versterking van de biodiversiteit heeft de regio een natuurbod opgesteld en werkt aan het versterken van het Natuurnetwerk. Dat houdt o.a. in:

- Circa 100 hectare aan nieuwe natuur
- Acht faunapassages
- 20 kilometer Ecologische Verbindings Zones (EVZ)
- 44 kilometer beekherstel en negen vispassages

Daarnaast zijn de volgende Natura 2000 gebieden van grote waarden voor de regio Hart van Brabant:

- Loonse en Drunense Duinen en Leemkuilen
- De Kampina
- Kempenland-West
- Oisterwijkse vennen
- Westelijke Langstraat
- Regte Heide
- Riels Laag

Ook stadsregionale parken zoals Stadsbos 013, Moerenburg en Landschapspark Pauwels zijn gebieden die in het kader van natuur en landschapsbeheer voldoende aandacht moeten blijven behouden.

Bereikbaarheid landelijke gebied
Voor de vitaliteit en leefbaarheid van het landelijk gebied is het belangrijk dat de kleine kernen bereikbaar blijven. Het wegvallen van een busverbinding kan leiden tot meer of blijvend autogebruik en dus een verkleining van de duurzaamheidskansen. Het verdwijnen van de bus mag voor mensen die ervan afhankelijk zijn ook niet leiden tot vervoersarmoede. De regio houdt de onderlinge bereikbaarheid tussen steden en dorpen op de agenda onder andere door het uitbouwen van het fietsnetwerk, de uitwerking van gebiedsgerichte slimme mobiliteit en de aanpak van knelpunten in het regionale wegennet (bijv. op gebied van veiligheid). De dorpenstrategieën die als onderdeel van de ontwikkelstrategie SRBT worden uitgewerkt gaan daar ook over. Verder gaat de regio daartoe samen met de provincie werk maken van gedeelde mobiliteit in OV-concessies, maar ook van andere vormen van gedeelde mobiliteit, deelmobiliteit en vrijwilligersinitiatieven.

4 Wisselwerking tussen gebiedswaarden en opgaven

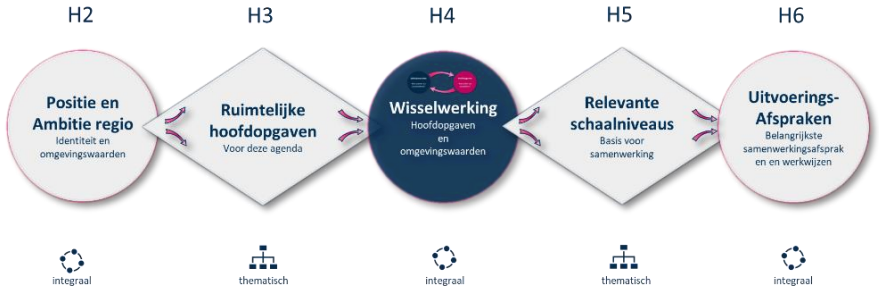

Onze regio staat, net als de rest van Nederland, voor een grote uitdaging om met de hoofdopgaven aan de slag te gaan. Bijna dagelijks merken we nu hoe urgent de opgaven zijn. De wateroverlast die Zuid-Limburg deze zomer trof had ook in Brabant kunnen plaatsvinden. In de zomers van 2019, 2020 en 2022 hebben we met droogte te maken gehad. Het woningtekort waartegen regelmatig geprotesteerd wordt, speelt ook in Brabant. En de stikstofproblematiek belemmert ontwikkelingen die we in gang willen zetten.

We moeten niet alleen ruimte vinden voor deze opgaven, maar ook rekening houden met de verwevenheid van de opgaven en de gebiedswaarden en het DNA van de regio. Dat vraagt om een nieuwe, integrale manier van werken waarmee we betere keuzes maken voor onze leefomgeving.

Daar gaat dit hoofdstuk over. Hoe kunnen we slim omgaan met de opgaven, de urgentie en hun onderlinge samenhang en de gebiedswaarden van een gebied? Waar vinden we de ruimte en hoe draagt dat bij aan de brede welvaart in de regio? Deze vragen brengen de stapeling van opgaven in gebieden en de complexiteit van het combineren van opgaven in beeld. Tegelijkertijd gaat het ook over de kansen die het combineren van doelstellingen kan bieden waardoor oplossingen ruimte besparen en extra kwaliteit toevoegen, kortom slimme oplossingen.

4.1 Ingewikkelde ‘ruimtepuzzel’

De opgaven in de fysieke leefomgeving zoals omschreven in hoofdstuk 3 zijn complex: er moet snel en veel gebeuren, alle ruimte in de regio is goed beschouwd al in gebruik en niet elk gebied is even geschikt voor bepaalde functies. Het is een ingewikkelde ‘ruimtepuzzel’.

Gebrek aan beleid is niet het probleem: er is door de regio en in SRBT-verband voldoende beleid ontwikkeld. Op hoofdlijnen is dit gebeurd in de ruimtelijke visie Hart van Brabant 2025 en de kernagenda Hart van Brabant, en sectoraal bijvoorbeeld in de woondeal, de REKS en het Natuurbod. Het combineren van de beleidsopgaven uit deze stukken en het vertalen ervan in een gebiedsgerichte aanpak blijkt echter lastig. Mede omdat opgaven niet op zichzelf staan en ook van invloed zijn op andere opgaven moeten ze met elkaar integreren. Het klimaatbeleid richt zich bijvoorbeeld ook op de gebouwde omgeving, mobiliteit en landbouw (zie afbeelding 4-1).

Afbeelding 4-1: Voorbeeld invloed van klimaatakkoord op andere opgaven

Zodra we de opgaven op een bepaald gebied projecteren gaat het dus regelmatig ‘schuren’: welke functies kunnen we laten verdwijnen, veranderen of vervangen door andere? Wat is daarvoor nodig en wat zijn de gevolgen?

Zo kan het bouwen van een groot aantal nieuwe woningen in de regio gezien het landelijk woningtekort een verleidelijke ambitie zijn. Maar wat zijn de effecten daarvan op het DNA van de regio, onze mogelijkheden om de klimaatverandering op te vangen? Kunnen we dat inpassen in het Brabants mozaïeklandschap of veranderen gebieden daardoor van karakter? Kunnen we nieuwe woningen bereikbaar maken? Wat zijn gevolgen voor de (stikstofuitstoot van de) landbouw? Kunnen we al deze woningen op een duurzame wijze van energie voorzien en tegelijkertijd bestaande woningen ook verduurzamen? En, is er voor alle nieuwe bewoners in de regio ook voldoende werkgelegenheid?
Ook het bieden van ruimte voor meer leisureactiviteiten is in de regio een bekend vraagstuk. Leisure biedt kansen als alternatief voor de landbouw en draagt bij aan het imago van de regio en biedt werkgelegenheid. Tegelijkertijd kan grootschalige leisure meer verkeer aantrekken dan de regio kan verwerken waardoor de kwaliteit van de leefomgeving en/of de natuur plaatselijk onder druk kan komen te staan. Daarmee tasten we gebiedswaarden aan waar we ook zuinig op zijn.

Deze voorbeelden laten zien dat de ruimtelijke opgaven veel complexer zijn dan in het verleden. We moeten bijvoorbeeld specifieker programmeren en duidelijker kaders stellen bij ontwikkelingen. Neem nog even het leisure voorbeeld: er zijn vele vormen van leisure voor verschillende doelgroepen. Als we niet specifiek genoeg zijn kunnen verkeerde initiatieven voor verkeerde doelgroepen op verkeerde plekken ontstaan. We kijken daarom niet alleen meer naar waar behoefte aan is, maar ook naar wat een gebied kan hebben zonder dat er kwaliteit verloren gaat. En bij voorkeur hoe tevens de kwaliteit kan worden verhoogd. Het vraagt om een andere aanpak en daar hebben we al stappen in gezet. Daarin willen we met de ROA een volgende stap zetten.

4.2 Wat hebben we al bereikt?

Er is de afgelopen jaren gewerkt met integrale gebiedsopgaven (IGOs) om de sectorale opgaven gebiedsgericht uit te werken en slim aan elkaar te verbinden. Deze werkwijze heeft resultaten opgeleverd, maar nog niet geleid tot de gewenste uitvoeringskracht.

IGO Loonse en Drunense Duinen en Schil
In deze opgave gaat het om de kwaliteit van natuur en landschap in de schil van de Loonse en Drunense Duinen te verbeteren, om volhoudbare landbouw in de schil te ontwikkelen, het verbeteren van bereikbaarheid en recreatieve druk in het gebied en een plek en invulling voor duurzame energie en klimaatadaptatie

IGO A58-zone
Deze integrale gebiedsopgave vertelt het verhaal van de A58 – ‘parkway’ door het Brabantse Landschap met daarbij verschillende zones en knopen:

- Zone Breda-Gilze: Het Brabants Mozaïeklandschap in volle glorie.
- Knoop Gilze: Kennismaking met de aantrekkelijke, innovatieve en duurzame regio.
- Zone Gilze-Goirle: Het gebied tussen stad en land.
- Knoop Goirle: het kruispunt van natuurlijke rust en stedelijke dynamiek.
- Zone tussen Tilburg en Goirle: De verrassende ontmoeting van dorp en stad.
- Knooppunt De Baars: Energiehub en het visitekaartje voor de regio.
- Zone knooppunt de Baars-Moergestel: Brabantse natuur beleefbaar.
- Zone ten oosten van Moergestel: Blauwe aders door een open landschap.

IGO N261/N269
In de integrale gebiedsopgave N261/N269 is deze weg als een drager van een afwisselend landschap verbeeld in een regionale

gebiedswaardenkaart. Daarnaast is ook een zestal opgavenkaarten ontwikkeld die de opmaat naar regionale slag- en daadkracht zouden bewerkstelligen. Oftewel om gericht acties in te gaan zetten om opgaven met elkaar te verbinden en daar gericht geld voor te reserveren.

In het traject van de IGO N261/N269 is ook gesproken met de projectleiders van de IGO Loonse en Drunense Duinen en Landschapspark Pauwels om van hen te horen wat hun ervaring is in de uitvoering. De *lessons learned* of oorzaken van het niet komen tot die integrale uitvoering bij bijvoorbeeld de integrale gebiedsopgave Loonse en Drunense Duinen worden mede gezocht in (gebrek aan) eigenaarschap bij de betrokkenen maar ook gebrek aan financiële middelen. Er is vanuit de regio geld beschikbaar voor de governance maar niet voor het concreet doorpakken en uitvoeren van de agenda. Daarin is de afhankelijkheid van extra (externe) financiering een uitdaging. Bij de integrale Gebiedsopgave Loonse en Drunense Duinen is de samenwerking gezocht met het Van Gogh Nationaal Park en proberen we zo extra middelen te ontvangen. Maar dat neemt niet weg dat er daarnaast gebiedsspecifieke opgaven blijven liggen die idealiter ook opgepakt moeten worden. Landschapspark Pauwels omvat concretere projecten die sneller tot uitvoering komen. Dat hier de projecten wel tot uitvoering kunnen komen, komt deels door gemeentelijk grondeigendom en dus zeggenschap maar ook door de concreetheid van de projecten en opgaven die er liggen.

Het ontbreekt in deze integrale gebiedsopgaven nog vaak aan voldoende richtinggevende keuzes en ze missen het doorschakelen naar een echte integrale uitvoering. Daarvoor mist vaak nog informatie over zaken als trekkerschap en financiële middelen. Daarom introduceren we in de ROA een aantal ontwikkelprincipes en werken we samen aan het realiseren van uitvoeringskracht en koppelen we onze opgaven aan de middelen die beschikbaar zijn (op zowel lokaal, provinciaal als landelijk niveau).

Groenblauwe gebiedsgerichte aanpak
Naast de integrale gebiedsopgaven werken we oom met de groenblauwe gebiedsgerichte aanpak (GGA). We zoeken in onze GGAs bij natuurgebieden naar slimme combinaties van oplossingen voor sterkere natuur, voldoende water met een betere kwaliteit, een goede bodem en de toekomst van de landbouw. De GGAs in onze regio betreffen Kempenland-West, Westelijke Langstraat, Kampina en Oisterwijkse Vennen, Regte Heide & Riels Laag en de Loonse en Drunense Duinen en Schil.

4.3 Ontwikkelprincipes

Brede welvaart als toetsingskader
Zoals in hoofdstuk 2 beschreven kiest de regio voor brede welvaart als overkoepelde ambitie. Het centraal stellen van brede welvaart in het regiobeleid heeft als meerwaarde dat het zorgt voor een integrale blik op hoe het gaat met de inwoners. Het creëert bewustzijn voor het maken van keuzes gericht op welzijn van onze burgers. Dit vormt een belangrijk toetsingskader bij te nemen besluiten. Brede welvaart omvat meer dan alleen de fysieke leefomgeving, het gaat ook over het sociaal en economisch domein. Dit betekent niet dat de ROA zich ook richt op deze domeinen, maar wel dat de effecten van keuzes in ROA verband op deze domeinen worden meegewogen.

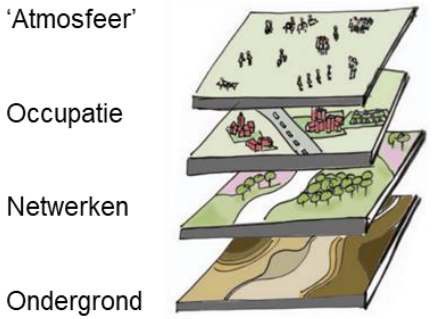

Lagenbenadering toepassen
De ruimtelijke kwaliteit is op veel plaatsen in de regio hoog. Uit de bodemopbouw en het watersysteem is een afwisselend landschap voortgekomen met variatie in steden, dorpen en natuur, vormen daarvoor de basis. We zijn in Hart van Brabant zuinig op die unieke kwaliteit. Alleen al daarom zijn bodem en water het vertrekpunt voor ruimtelijke ontwikkelingen. Dit passen we toe door gebruik te maken van de lagenbenadering. Concreet betekent dit dat de bodemopbouw en het watersysteem richting gevend zijn voor de lagen daarboven. Hierbij gebruiken we de klimaatonderlegger.

Gebiedswaarden bepalen 'veranderruimte'
Afhankelijk van de aanwezige waarden in een gebied hanteren we drie ontwikkelrichtingen:

1. **Behouden:** basis is goed, kwaliteit is goed – en dat moet zo blijven: nieuwe ontwikkelingen mogen de kwaliteit niet schaden
2. **Versterken:** basis is goed, kwaliteit kan beter – nieuwe ontwikkelingen moeten de kwaliteit verhogen
3. **Veranderen:** basis is niet goed, kwaliteit is niet goed – nieuwe ontwikkelingen moeten zowel de basis als de kwaliteit verbeteren

Met 'basis' bedoelen we hier de relatie tussen bodem en watersysteem en het ruimtegebruik. Het gaat hier om de ondergrond uit de lagenbenadering en de netwerken die daarmee samenhangen, zoals het watersysteem en het natuurnetwerk. Die basis toont zich veelal in het mozaïeklandschap (zie ook 3.2) en vormt een belangrijk fundament onder de kwaliteiten van de regio (vandaar het woord 'basis'). Een voorbeeld van 'basis is niet goed' is bijvoorbeeld een gebied waar na ruilverkaveling beken zijn rechtgetrokken, schaalvergroting in het landschap is ontstaan en natuurlijke hoogteverschillen zijn geëffend.

Met deze ontwikkelrichtingen kunnen steeds de volgende twee kernvragen met elkaar verbonden worden:

- Wat kunnen we binnen de huidige gebiedswaarden accommoderen?
- Welke opgaven willen/kunnen/moeten we in de regio faciliteren?

Deze wisselwerking betekent niet dat de gebiedswaarden een hard kader vormen, maar dat als gevolg van een ontwikkeling de gebiedswaarden niet achteruit mogen gaan. Dit kan tot gevolg hebben dat om bepaalde opgaven in een gebied te kunnen aanpakken er ook geïnvesteerd moet worden in het verbeteren van de gebiedswaarden. Daarmee wordt bijgedragen aan het bevorderen van brede welvaart.

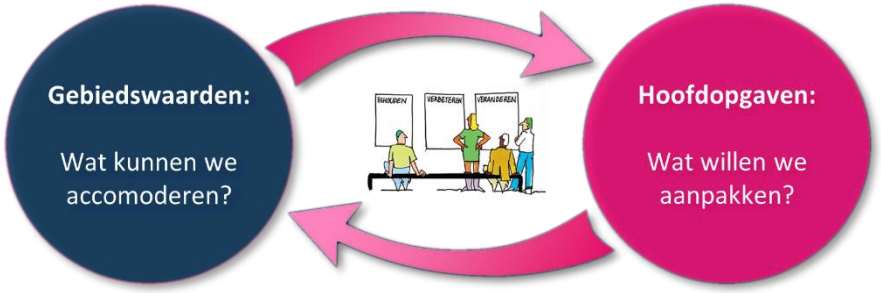

Integreren in gebiedsgerichte aanpak
De regio werkt al een aantal jaren met integrale gebiedsopgaven (IGO) en de Groenblauwe Gebiedsgerichte Aanpak (GGA). In de IGO's komen verschillende opgaven bij elkaar en onderzoeken we hoe we die in samenhang kunnen aanpakken, rekening houdend met de gebiedswaarden.

Op het schaalniveau van deze IGO's en de GGA's kunnen we de opgaven slim combineren, met elkaar en met de specifieke kenmerken van het Brabants-mozaïek landschap ter plaatse. Waar het botst gaan we zoeken naar alternatieven. Dat kunnen andere locaties zijn, maar ook andere functies of technieken. Daartoe moeten we samenwerken. Gezamenlijk kunnen we de opgaven beter en slimmer aanpakken door gebruik te maken van ieders sterke punten en de onderlinge verschillen. De gebiedswaarden, lees: het Brabants-mozaïek landschap, is daarbij ons vertrekpunt en behoud en versterking daarvan altijd een nevendoel.

5 Ordening van hoofdopgaven naar schaalniveaus

Veel van de opgaven waar we voor staan kunnen we niet alleen lokaal oplossen, omdat we te maken hebben met systemen die grensoverschrijdend zijn. Het heeft vaak ook meerwaarde om opgaven niet (alleen) lokaal maar regionaal op te pakken. Door te ordenen op schaalniveau wordt duidelijk waar welke actie moet worden ondernomen om de opgaven voortvarend en efficiënt aan te pakken. Daarbij zoeken we waar nodig de verbinding met de andere schaalniveaus en andere overheden en hun beleids- en uitvoeringsprogramma's. Welke afstemming is er al of moet er nog komen om de hoofdopgaven in de fysieke leefomgeving slim aan te pakken, de gebiedswaarden te beschermen of te versterken en op een goede manier af te blijven stemmen met andere regio's, provincie, rijksoverheid en zelfs over de landsgrenzen heen. Hier komt de functie van de ROA als 'schakelkast' tot uitdrukking.

5.1 Regionaal verkennen en programmeren, samen integreren

Bij het werken aan de opgaven zoeken we naar het juiste schaalniveau waarop we de opgave oppakken. Kenmerkend voor onze regionale projecten is dat het opgaven zijn waarbij minimaal twee van de regiogemeenten gezamenlijk bij de opgaven betrokken zijn. Anders is het project in principe gemeentelijk.
We zien echter steeds vaker dat er programmatische relaties bestaan tussen projecten in verschillende gemeenten, dat projecten door hun ligging onderlinge raakvlakken hebben of als onderdeel van een netwerk van bovenlokaal belang zijn. Daarom kiezen we als vertrekpunt voor onze opgaven de regionale schaal.

Op de regionale schaal kunnen we onze opgaven gezamenlijk programmeren en gebiedsgericht integreren, met name waar het gaat om de hoofdopgave *Duurzame Verstedelijking* met als belangrijke onderdelen woningbouw, werkgelegenheid en leisure, maar ook als het gaat om de leefomgeving en klimaatadaptatie (Zie hoofdstuk 6 voor werkwijze).

Voor de hoofdopgave *Toekomstbestendig landelijk gebied* had de regio in de ROA 1.0 slechts een globaal toekomstperspectief. Op dit thema hebben we middels ambtelijke en bestuurlijk werksessies het thema nader verkend en hiervoor een position paper opgesteld.

Voor opgaven waar dat van belangrijk is, bijvoorbeeld omdat ze onderdeel uitmaken van nationale opgaven, zoeken we vanuit onze eigen programmering afstemming op hogere schaalniveaus.

5.2 Bovenregionaal afstemmen en verbinden

Bij opgaven die deel uitmaken van een groter systeem, zoals het natuurnetwerk, watersysteem, energienetwerk en mobiliteitssysteem zoeken we al eerder het hogere schaalniveau op. Voor natuur en mobiliteit in eerste instantie de provincie en in het verlengde daarvan het Rijk. De waterschappen De Dommel en Brabantse Delta zijn directe gesprekspartner als het gaat om de wateropgaven. Voor het energievraagstuk doen we met onze REKS mee in het Nationaal Programma RES en de provinciale bouwsteen pMIEK. Voor de toekomst van ons landelijk gebied geven we als regio onze input mee aan het Brabants Programma Landelijk Gebied (BPLG) van de provincie.

Bij de hoofdopgaven *Energietransitie en Klimaatadaptatie* en *Mobiliteitstransitie* is het bovenregionaal afstemmen en verbinden steeds een aandachtspunt. Acties die daarbij horen kunnen gericht zijn op lobbyen, samenwerken, gezamenlijk onderzoeken en gezamenlijk investeren.
Er wordt ook over de regiogrenzen heen gekeken om meer uitvoeringskracht te ontwikkelen. Daarom werken we bijvoorbeeld samen met de regio Breda/regio in oprichting De Baronie zodat als Stedelijke Regio Breda-Tilburg (SRBT) een verstedelijkingsakkoord met het Rijk en de provincie kan worden gesloten en op gebied van ons meerjarig multimodaal mobiliteitspakket SRBT. We sluiten als regio niet uit dat we ook op het thema Toekomstbestendig Landelijk Gebied de samenwerking op SRBT-niveau op gaan pakken.

5.3 Lokaal uitvoeren

De regio heeft geen eigen uitvoeringsorganisatie. De uitvoering van projecten en andere taken wordt in principe aan gemeenten of een combinatie van gemeenten (al dan niet met een waterschap) toebedeeld, worden opgepakt door één van de waterschappen indien het bij hun taken hoort of door de provincie indien sprake is van een duidelijk provinciaal belang. Via deelagenda's geeft de ROA hieraan richting.
Voor de uitvoering zijn meestal lokale besluiten nodig, bijvoorbeeld voor een vergunning. Dus ook tijdens de voorbereidings- en uitvoeringsfase is afstemming en coördinatie van groot belang tussen verschillende overheden, maar ook met marktpartijen en andere stakeholders.

5.4 Deelagenda's

Met de ordening van hoofdopgaves naar schaalniveaus sluiten we aan bij de provincie en haar verschillende deelagenda's, en bij de regionale mobiliteitsagenda en het regionaal mobiliteitsprogramma waar ook met deelagenda's wordt gewerkt. Wat ons te doen staat op deze verschillende niveaus bestaat namelijk uit verschillende soorten acties: het is soms samen investeren/uitvoeren, soms onderzoeken en innoveren, soms lobbyen en het gaat soms over het organiseren van (nieuwe) samenwerkingsverbanden, zoals de SRBT. Bij het werken met de ROA maken we concreet welke acties voor welke hoofdopgaven op welke deelagenda komen te staan. De ROA geeft op deze manier ook input aan de landsdelige omgevingsagenda, de uitvoeringsagenda NOVEX Stedelijk Brabant en het traject Ruimtelijk Voorstel van de provincie. Ook kan de ROA een onderzoeksvraag in een integrale gebiedsopgave neerleggen.

6 Uitvoering/Afspraken

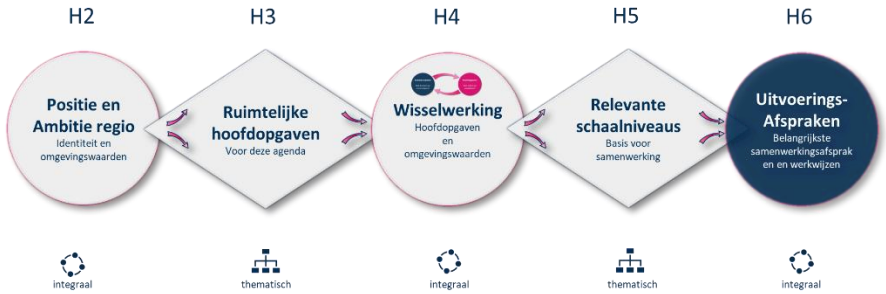

De regio gebruikt de ROA om meer uitvoeringskracht te stimuleren binnen de regio, en in samenwerking met elkaar en met andere overheden, en wellicht later ook private partijen. Het vergroten van de uitvoeringskracht is nodig om de urgente opgaven in de fysieke leefomgeving voortvarend en in samenhang aan te pakken. Deze agenda geeft daar richting aan via een aantal afspraken. Dit hoofdstuk zal gaan over de bestuurlijke samenwerkingsafspraken en werkwijze om tot deze uitvoeringskracht te komen.

6.1 Samenwerkingsafspraken

1. De ROA is een **instrument in ontwikkeling**. Nadat we in december 2021 de ROA 1.0 hebben vastgesteld, hebben we de afgelopen jaren gewerkt met deze ROA. De ROA 2.0 die nu voorligt is een update van de vorige versie en omvat de inhoudelijke verdieping die we met elkaar hebben gemaakt op de hoofdopgaven en enkele ‘lessons learned’ op gebied van regionale samenwerking en afstemming. Daarnaast is de ROA aangepast aan de veranderende omstandigheden bij het Rijk, de provincie (meer regie en sturing in de ruimtelijke ordening) en het ontstaan van de SRBT.
2. Via de ROA werken we toe naar integrale gebiedsontwikkelingen. We maken **daarom zowel thematische als gebiedsgerichte** inventarisaties van onze ambities, hoofdopgaven en projecten, en brengen relaties en afhankelijkheden in beeld.
3. In regio-overleggen (Poho’s, HvB-dagen, BOD’s) zorgen we voor **afstemming en uitwisseling** binnen de hoofdopgaven en tussen de hoofdopgaven.
4. De in kaart gebrachte relaties en afhankelijkheden integreren we in een **gebiedsgerichte aanpak** waarbij we op zoek gaan naar **slimme combinaties** en meekoppelkansen; we zoeken daarbij ook naar het vergroten van de uitvoeringskracht door samenwerking over de regiogrenzen heen (bijv. in SRBT-verband).

6.2 Werkwijze / uitvoering van de afspraken en evaluatie

Bij de vier samenwerkingsafspraken hoort ook een bepaalde werkwijze of middel die de samenwerkingsafspraken daadwerkelijk tot uitvoering laten komen. Die wordt hieronder uiteengezet.

1. Instrumenten in ontwikkeling

De ROA was een nieuw instrument waarmee we de afgelopen jaren hebben gewerkt. Het is en blijft een instrument in ontwikkeling. Het is vooral belangrijk dat we met elkaar blijven klankborden zowel op proces als op inhoud. We spraken in 2021 af om op basis van de ROA 1.0 samen te gaan werken en dat we over een tijdje samen zouden besluiten er met de opgedane ervaring een ROA 2.0 van te maken. De ROA 2.0 ligt nu voor.

2. Thematische en gebiedsgerichte inventarisatie

De ‘ruimtepuzzel’ wordt steeds lastiger: we hebben in de regio veel ambities, hoofdopgaven en projecten. Een collectief beeld hierover vormen en samen optrekken is een *must* om effectief te kunnen samenwerken. ‘Als we de samenhang beter gaan zien, kunnen we gerichter investeren’, werd tijdens het bestuurlijk werkatelier van 18 november 2021 gezegd. Tijdens die bijeenkomst werd ook de bestuurlijke behoefte uitgesproken om te kunnen beschikken over thematische en gebiedsgerichte kaarten. Het

maken van kaartbeelden die we in de ROA 1.0 voor ogen hadden voor specifieke thema's, is deels uitgevoerd (binnen ROA maar ook binnen SRBT-verband). Zo zouden we een kaartlaag voor het woningbouwprogramma, voor werklocaties en bedrijventerreinen en voor recreatie en leisure opstellen. Door deze kaartlagen over elkaar heen te leggen, zouden we inzicht in de programmatische vragen krijgen en konden deze worden gebruikt voor afstemming, uitwisseling en prioritering. Al snel bleek, zodra we als beleidsambtenaren maar ook als bestuurders rond een kaart stonden, dat het veel ging over lokale casussen en voelde het soms ook 'ongemakkelijk' vanwege lokale gevoeligheden. Er werd al snel besloten dat de kaartbeelden vooral als hulpmiddel bij werksessies gebruikt werden. Bijvoorbeeld om 'het goede gesprek' te kunnen voeren omtrent duurzame verstedelijking (HvB-dag van 28 september en 7 december 2022), de verdiepende sessie op mobiliteit en bereikbaarheid (BOD 14 december 2022) en het toekomstbestendig landelijk gebied (o.a. de inventarisatie op de HvB-dag van 7 december 2022 en de heisessie op 1 februari 2024). De kaarten hadden geen status en werden dus niet gebruikt voor beleidsmatige prioritering.

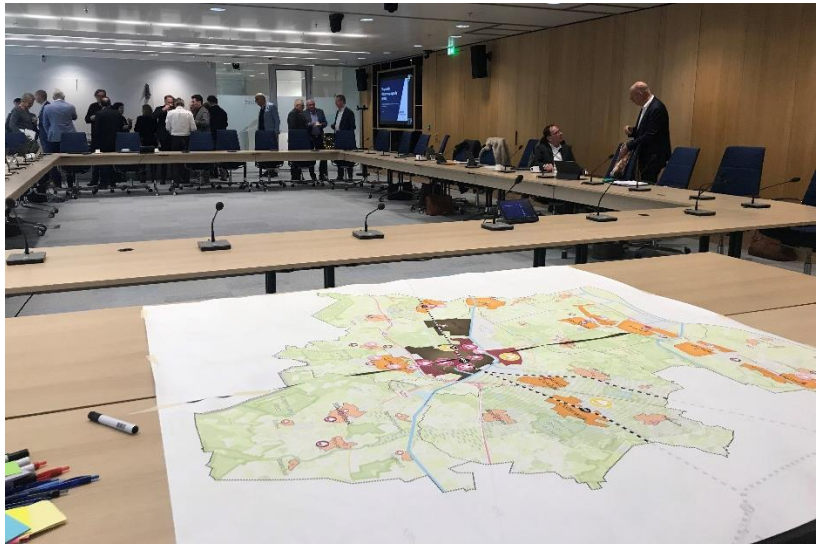

Afbeelding 6 -1: HvB-dag 7 december 2022: verdiepende sessie duurzame verstedelijking

3. Afstemming en uitwisseling

Naast de Poho's, HvB-dagen en BOD's kunnen we nog een middel inzetten: tussentijds bestuurlijke werksessies (Afbeelding 6 -1). Binnen deze werksessies, die ambtelijk goed worden voorbereid rondom een thema of gebied, behandelen en inventariseren we met elkaar met behulp van kaartbeelden, dwarsverbanden (kansen en knelpunten), koppelen we projecten aan elkaar (1 + 1 = 3) en komen we tot een set aan nieuwe afspraken hoe we verder gaan met gebiedsgerichte of thematische uitwerking. Tijdens deze werksessies passen we de systematiek van ontwikkelprincipes die in hoofdstuk 4 zijn genoemd toe.
Een goed voorbeeld waar afstemming en uitwisseling samenkwamen, was de heisessie van 1 februari 2024. Hier haalden we voor een toekomstbestendig landelijk gebied in de regio Hart van Brabant ambtelijk-bestuurlijk informatie, wensen en richting op. Op basis van de ambtelijke voorbereiding en het gedeelde beeld dat ontstond op de heidag zelf, konden we samen tot een position paper komen op deze hoofdopgave.

4. Gebiedsgerichte aanpak en slimme combinaties

Door verdergaand en meer integrerend gebiedsgericht te werk te (blijven) gaan (zoals we al doen in de lopende integrale gebiedsopgaven) bepalen we steeds duidelijker waar de focus in de regio op ligt én versterken we de uitvoeringskracht. Met dit duidelijke beeld, dat soms in de vorm van een concreet bod zal zijn, kunnen we het gesprek met andere overheden beter en gerichter voeren. Wij weten als regio Hart van Brabant waar we voor staan en voor willen gaan! En dat brengen we woordelijk én visueel op de (onderhandelings-)tafel bij de andere overheden en/of samenwerkingspartners.

TILBURG UNIVERSITY
TILBURG UNIVERSITY
TILBURG UNIVERSITY

Een pleidooi voor veerkracht, duurzaamheid én leefbaarheid in het landelijk gebied van Hart van Brabant

Datum: 23/05/2024

1. Inleiding

Een 'toekomstbestendig landelijk gebied' is één van de vier thema's waarmee we binnen de regio Hart van Brabant in het kader van de Regionale Omgevingsagenda (ROA) werken. We beginnen niet bij nul, maar een duidelijk integraal beeld van dit toekomstbestendig landelijk gebied heeft de regio nog niet. Er spelen veel vraagstukken en ideeën tegelijkertijd, dat vraagt om een nadere verkenning.

Ons landelijk gebied staat voor uitdagingen die verder reiken dan alleen de landbouw en onze duurzame voedselproductie. We willen ook de natuur, ecologie en biodiversiteit beschermen en versterken, locaties voor duurzame energie opwek realiseren, landschapsherstel en een klimaatadaptieve inrichting realiseren. Daarnaast is ons landelijk gebied een belangrijke pijler onder onze Leisure ambitie. Naast de grote trekkers Efteling en de Beekse Bergen zijn de natuurgebieden en Natura 2000-gebieden (de Loonse en Drunense Duinen, de Regte Heide en Riels laag, de Kampina en Oisterwijkse vennen, de Westelijke Langstraat en het Kempenland) en de diversiteit van ons landschap een belangrijke drager voor ons Leisure profiel. Het landelijk gebied is een belangrijke troef in ons vestigingsklimaat (strijd om talent en arbeidspotentieel) doordat we ons met de nabijheid en toegankelijkheid van het landschap kunnen onderscheiden van andere gebieden. Tevens willen we een aantrekkelijke woonomgeving zijn en blijven voor onze inwoners en de verbinding tussen ons landelijke en verstedelijkte gebied blijven versterken, zodat de karakteristieken van elk gebied maximaal worden benut in de regio.

Met elkaar willen we meer grip op de toekomst van ons landelijk gebied in regio Hart van Brabant zodat:

- We onze landschapsbeheerders (passend bij de bodem- en waterstructuren) behouden.
- Er een duurzame (kringloop)landbouw met innovatieve pilots, voorbeelden en kennisontwikkeling mogelijk is;
- We klimaat- en duurzaamheidsdoelstellingen kunnen blijven accommoderen en hier ruimte voor vrij maken;
- De balans verbetert tussen functies en de ruimtelijke kwaliteit in het landelijke gebied;
- We kansen verzilveren op het gebied van recreatie en stad-land relaties (landelijk gebied als uitloopgebied voor onze kernen);
- We de economische waarde en potentie van ons landelijk gebied kunnen blijven benutten;
- De sociale balans en leefbaarheid intact blijft en er een volwaardige relatie tussen onze grote en kleine kernen en het landelijke gebied bestaat;

Doel en leeswijzer van dit paper

Met de ROA versterken we het handelen als één overheid. We werken effectief en doelgericht samen aan dezelfde opgaven en versterken, vanuit een gezamenlijke visie, een integrale manier van denken en werken. Dat doen we als op de overige drie ROA-thema's, en met dit paper, ook op het thema toekomstbestendig landelijk gebied. Nadat in de volgende paragraaf nadere context en achtergrond wordt gegeven over ons regionale landschap en bodem-en watersysteem, gaat paragraaf 3 in op welke vijf ambities we als regio Hart van Brabant hanteren voor ons toekomstbestendige landelijk gebied. We sluiten af met een conclusie over onze samenwerking op dit thema en een verantwoording voor hoe dit paper tot stand is gekomen.

2. Achtergrond en Context

Een grote dynamiek en afwisselend landschap

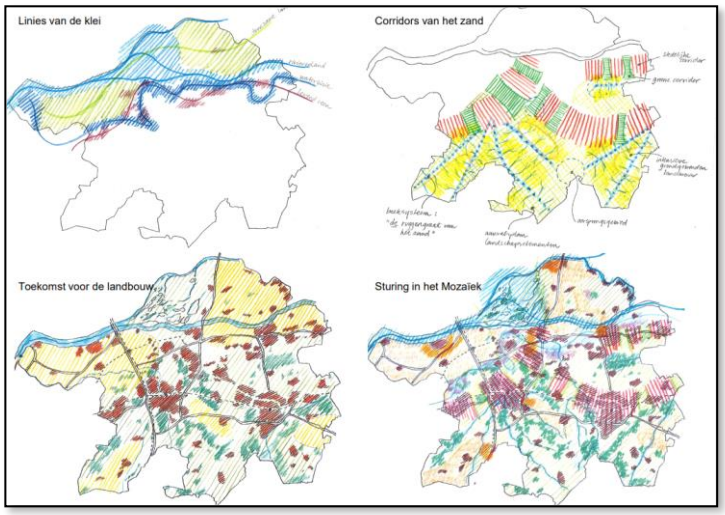

Figuur 1: Linies van klein, ruggen van zand, toekomst voor de landbouw, sturing in het Mozaïek (Bron: SRBT)

De regio Hart van Brabant ligt op de overgang van zand naar klei. Van hoge zandgronden in het zuiden naar het rivierengebied in het noorden (Figuur 1). De zandgronden kennen een systeem van ingesleten beekdalen met daartussen zandruggen met bossen en heide en vormt zo de natuurlijke ruggengraat van het Van Gogh Nationaal Park waar hard wordt gewerkt om het landschap en de natuur een duurzame toekomst te geven. De grootste bedreiging op de zandgronden is droogte; water vasthouden is dan ook het devies. Kenmerkend voor de regio zijn de vele kleine kernen omringd door een uitgestrekt landelijk gebied. Tevens bevindt zich hier de meer verstedelijkte zone van Breda naar Tilburg en Waalwijk. Tussen de kernen liggen groenere zones, die versterkt kunnen worden tot groenblauwe corridors die het zand verbinden met het klei. In het noorden bevinden zich de kleigronden die overgaan in het rivierengebied. Kenmerken voor het rivierengebied zijn rivieren, dijken en getijdenwerking. Het gebied ligt onder zeeniveau; bescherming tegen hoogwater is hier belangrijk. Op de grens van zand en klei ligt de “Naad van Brabant”, een gebied waar door kwelstromen een landschap is met onder andere levend veen. Veel veen is in het verleden gewonnen als brandstof (turf of moer) waardoor een slagenlandschap is ontstaan dat op sommige plekken nog steeds herkenbaar aanwezig is. Klei en veen zijn vruchtbare gronden.

Naast deze grove noord-zuid indeling wordt het landschap gekenmerkt (vaak gestuurd vanuit de bodem) door een grote diversiteit aan landschappen en landschappelijke eenheden (Figuur 2).

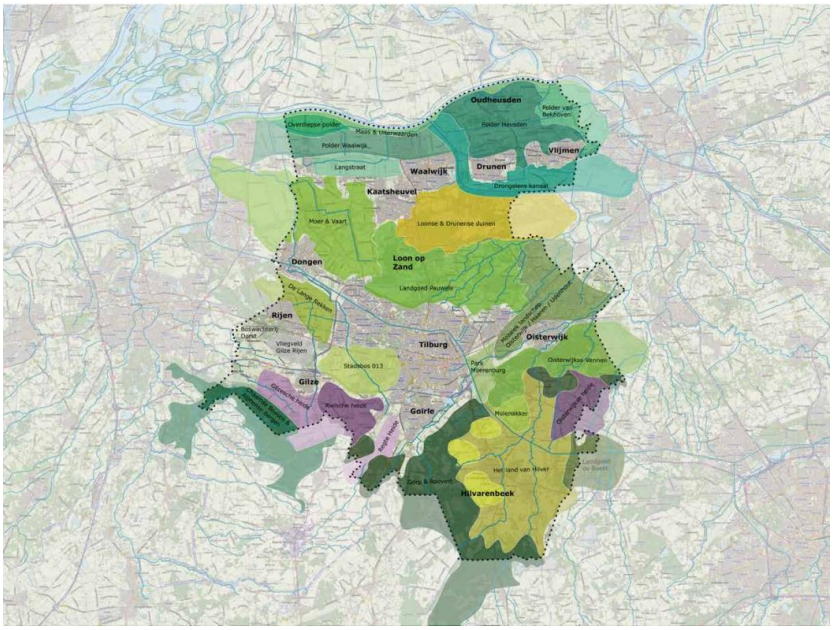

- *Overdiepse polder*
- *Maas + uiterwaarden*
- *Polder Waalwijk*
- *Eiland van Heusden*
- *Polder van Bokhoven*
- *Drongelens kanaal*
- *Langstraat*
- *Moer & Vaart*
- *Loonse & Drunense duinen*
- *Landgoed Pauwels*
- *De Lange Rekken*
- *Boswachterij Dorst*
- *Stadsbos 013*
- *Park Moerenburg*
- *Mozaïek landschap Oisterwijk/Haaren/Udenhout*
- *Oisterwijkse vennen*
- *Molenakker*
- *Oisterwijkse heide*
- *Het land van Hilver*
- *Landgoed de Baest*
- *Esdekkenlandschap van Hilvarenbeek*
- *Gorp & Roovert*
- *Regte Heide*
- *Rielsche heide*
- *Gilzesche heide*
- *Chaamse bossen & Alphense Bergen*

Figuur 2: Landschap in lagen: herkenbare landschappelijke eenheden (Bron: REKS Hart van Brabant, 27 februari 2020)

De 26 herkenbare landschappelijke eenheden in de regio Hart van Brabant worden in de REKS één voor één omschreven op eenzelfde wijze, voor zowel het huidige landschap met haar geschiedenis als de ruimtelijke kwaliteiten van het omschreven landschap. Daarnaast worden er per landschappelijke eenheid een historische kaart gegeven met een kaart van nu, zodat duidelijk is of het landschap veranderd is door de jaren heen of niet.

Gekoppeld aan de herkenbaarheid van deze landschappelijke eenheden is natuurlijk ook het gebruik. Het is daarbij belangrijk om de bodem- en watersystemen te begrijpen (Figuur 3), juist bij de inrichting van het landelijk gebied en de transitie in de landbouw. Zo zijn de linies van klei zeer geschikt voor productieve grondgebonden landbouw die duurzaam en innovatief is. Op de ruggen van het zand is niet-grondgeboden (intensieve) landbouw passender, waarbij ook hier innovatie en duurzaamheid niet uit het oog mag worden verloren.

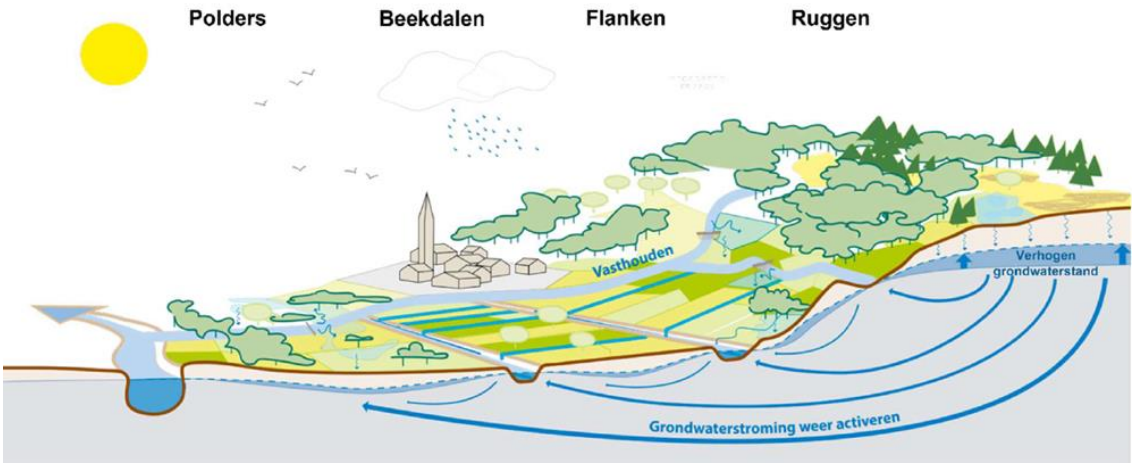

Figuur 3: Schematische verbeelding van het toekomstperspectief voor herstel van het bodem- en watersysteem in Noord-Brabant (Bron: H+N+S, 5 oktober 2022)

Gebiedsprocessen nu en in de toekomst

Er zijn al verschillende gebiedsprocessen en -concepten (zoals het Van Gogh Nationaal Park of het integraal toekomstperspectief voor de dorpen en landschappen van de Oostflank) aanwezig om integraal de opgaven in onze regio Hart van Brabant aan te pakken. Het gaat hier om de Groenblauwe Gebiedsgerichte Aanpak (GGA's), ruggen van het Zand (vanuit SRBT) en de stadsregionale parken rondom Tilburg. In deze gebieden wordt met veel verschillende partijen (zowel overheden als gebiedspartners) en op diverse niveaus integraal samengewerkt (figuur 4). Ook hebben de verschillende gemeentes omgevingsvisies vastgesteld, waarin de toekomst van het landelijk gebied aandacht krijgt. Echter blijft er na deze indeling nog een deel van het landelijk gebied onderbelicht: de roze grote cirkels in figuur 5 (schematisch weergegeven). Deze gebieden hebben nog geen duidelijk regionale visie of richting. Over juist deze gebieden, stelt de regio Hart van

Brabant in de volgende paragraaf vijf ambities vast die kunnen helpen bij de initiatieven die zich in deze gebieden (gaan) ontplooien.

Figuur 4: Opgaven in Loonse en Drunense Duinen (GGA) en Van Gogh Nationaal Park

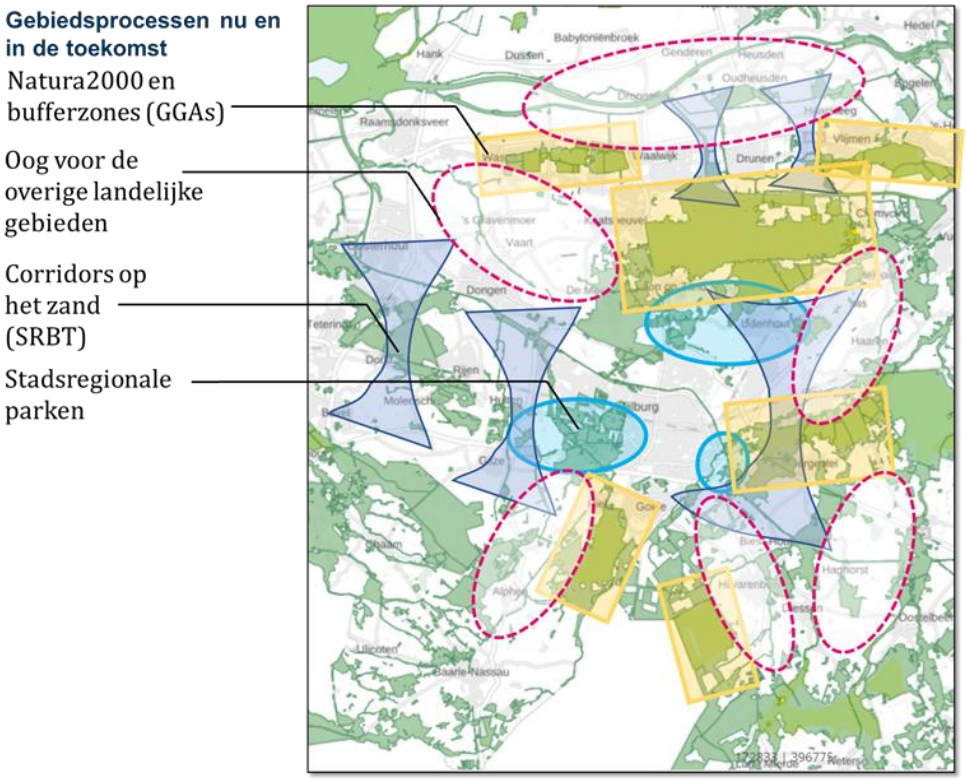

Figuur 5: Schematische weergave Gebiedsprocessen nu en in de toekomst[1] (Bron: heisessie toekomstbestendig landelijk gebied, 1 feb 2024)

3. Ambities toekomstbestendig landelijk gebied regio Hart van Brabant

De ruimtelijke kwaliteit is op veel plaatsen in de regio hoog. Uit de bodemopbouw en het watersysteem is een afwisselend landschap voortgekomen dat we willen behouden en versterken. Met, zoals in paragraaf 2 ook benoemd, veel variatie in grote en kleine kernen en de natuur. We zijn in Hart van Brabant zuinig op die unieke kwaliteit. In de volgende ambities maken we gebruik van de lagenbenadering door de ondergrond als vertrekpunt te nemen. De bodemopbouw en het watersysteem zullen richtinggevend zijn voor de lagen daarboven.

Ambitie 1: We werken aan een gezond en duurzaam bodem-watersysteem

Een gezonde bodem en voldoende (schoon) water zijn essentieel voor mens en milieu. We proberen verdere achteruitgang te voorkomen en met elkaar te werken aan systeemherstel. Zo zijn we beter

[1] De kaart is niet uitputtend en gebiedsprocessen/natuurgebieden aangrenzend aan onze regio óf die nog (deels) opgestart moeten worden zijn op deze kaart buiten beschouwing gelaten. Omgevingsvisies voor de afzonderlijke gemeenten zijn ook buiten beschouwing gelaten op de kaart

bestand tegen klimaatverandering en voorkomen we nog meer druk op de biodiversiteit. Hiermee sluiten we aan bij het landelijke en provinciale beleid 'water en bodem sturend'. We benadrukken het belang om het bodem-watersysteem in *samenhang* te bekijken. Er wordt momenteel nog veel nadruk gelegd op het watersysteem, terwijl dit niet los gezien kan worden van de kwaliteit en opbouw van de bodem. Want de bodemgesteldheid of de soort bodem is medebepalend voor het gebruik en de landschappelijke inrichting.

Ambitie 2: We zoeken naar perspectief voor de landbouw vanuit de drie V's: verduurzamen, verbreden, vervangen

Als blijkt dat landbouwactiviteiten het herstel van het bodem-watersysteem belemmeren, dan kijken we naar de mogelijkheden die er wel zijn. We zoeken (als de initiatieven zich voordoen) samen met onze agrarisch ondernemers en overige initiatiefnemers naar perspectief voor hun bedrijf. Het nieuw op te stellen regionale afsprakenkader bedrijventerreinen biedt hiertoe ook kansen. We hanteren drie transitiepaden (de 3V's):

- Verduurzamen: Dit is een vorm van landbouw die past binnen een duurzame ontwikkeling en dus toekomstbestendig wil zijn, zowel in ecologisch, economisch als sociaal opzicht. Hierbij denken we o.a. aan natuurinclusief, biodiversiteit, minder gebruik van gewasbescherming en biociden en circulaire landbouw.
- Verbreden: Dit is een vorm van landbouwbedrijfsvoering waarin nevenactiviteiten een grote rol spelen. Dat kan gaan om nevenfuncties zoals recreatie en toerisme, zon- of windenergie en opslagvoorzieningen, streekproducten, zorg(landbouw) en kinderopvang.
- Vervangen: Transitie van huidig landbouwgebruik naar een ander gebruik ter plaatse. Het kan gaan om het herbestemmen van de huiskavel en omliggende percelen, stoppen van de agrarische bedrijfsvoering en nieuwe invulling geven aan de vrijkomende agrarische bebouwing (VAB).

Deze transitiepaden zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. In de praktijk zullen we zien dat veel agrariërs kiezen voor een combinatie van elementen uit de verschillende V's.

Ambitie 3: We houden rekening met alle economische functies van ons landelijk gebied

Regio Hart van Brabant beschikt over een uitgestrekt landelijk gebied met veel economische potentie/verdienvermogen. Hoewel de landbouw hier een belangrijke rol speelt, is de verwachting dat ons landelijk gebied steeds meer andere economische dragers krijgt door vervanging of verbreding van landbouwbedrijven. In regio Hart van Brabant benaderen we deze uitdagingen vanuit een integrale en gebiedsgerichte blik. Zo vergroten we de kans dat parallelle ontwikkelingen in het gebied op elkaar zijn afgestemd en elkaar waar mogelijk versterken. Dat doen we al in de verschillende GGAs en andere gebiedsprocessen maar zou ook voor de overige gronden moeten gelden. De verschillende ruimtevragen worden in samenhang bekeken en afgewogen om te voorkomen dat we een mono-functionele verbreding in de hand werken. Zo houden we ons landelijk gebied in balans en versterken we de leefbaarheid. Indien nodig werken we samen tussen gemeenten in de regio. Een onderzoek op regionaal niveau naar de economische dragers van ons landelijk gebied zou een eerste stap kunnen zijn.

Ambitie 4: We zoeken naar de juiste functie op de juiste plek

Als ons bodem-watersysteem richtinggevend is voor de lagen daarboven, betekent dit dat niet alle (economische) functies geschikt zijn op iedere locatie. Binnen regio Hart van Brabant gaan we op zoek naar de juiste functie voor de juiste plek. Als er op een locatie geen toekomst blijkt te zijn voor

de bestaande bedrijfsactiviteiten, dan onderzoeken we de mogelijkheid om het bedrijf te verplaatsen. Dat zal gaan om verplaatsing naar een bedrijventerrein of bestaand vrijkomend bouwvlak en niet om een nieuwe locatie in het landelijk gebied. Daarbij kijken we zo nodig over gemeentegrenzen heen en werken we nauw samen met de regiogemeenten. Een regionaal grondoverleg kan hier mogelijk bij helpen.

Ambitie 5: Bestaande instrumenten omarmen en blijven leren van onze gebiedsprocessen

Bestaande instrumenten zoals kwaliteitsverbetering landschap en het natuurbod blijven we in onze regio hanteren en doorontwikkelen als instrumentarium om zo meerwaarde te creëren in ons landelijk gebied. In bestaande gebiedsprocessen werken we met soortgelijke principes en ambities zoals hierboven (1 t/m 4) staan beschreven. Echter zien we dat deze anders zijn georganiseerd: namelijk veel integraler, meer in samenwerking met onze gebiedspartners en met meer doorzettingsmacht (door bestuurlijke focus en financiën) worden opgepakt. We leren hieruit en houden elkaar op de hoogte en delen kennis om dit ook in het overige landelijk gebied te kunnen in zetten en best practices te benutten.

4. Samenwerking regio Hart van Brabant: ‘Voorkom dat doorgaan met het oude, het nieuwe tegenhoudt’

Met de bovenstaande ambities streven wij in gezamenlijkheid naar een landelijk gebied van Hart van Brabant dat veerkrachtig, duurzaam en leefbaar is voor huidige en toekomstige generaties. Juist vanwege ons dynamische en afwisselende landschap en ons bodem- en watersysteem is er veel mogelijk. We tonen verantwoordelijkheid en lef als bestuurders door buiten de gebaande paden te denken en op zoek te gaan naar mogelijkheden en oplossingen en niet terug te vallen op regeltjes. We faciliteren *win-win* en experimenteerruimte: vanuit de gezamenlijke visie focussen we op wat de meerwaarde is van de ontwikkeling voor de gemeente, gemeenschap en daarmee de regio bovenop de al geldende regels en vereisten. Als we het niet weten, stappen we niet terug, maar stappen we naar voren. Zo voorkomen we samen dat ‘doorgaan met het oude, het nieuwe tegenhoudt’.

5. Verantwoording van ons proces

Met behulp van enkele consultatierondes en workshops, zowel ambtelijk als bestuurlijk in de periode maart 2023 – februari 2024, is dit position paper tot stand gekomen. We vormden tijdens deze sessies een beter beeld over de toekomst van ons landelijk gebied in de regio Hart van Brabant en de manier waarop we met elkaar willen samenwerken Dit deden we door de opgaven en casussen die er in onze regiogemeenten en binnen ons grondgebied spelen met elkaar te bespreken en te ‘doorvoelen’. Hiermee werd comfort verkregen op de thematiek, de urgente opgaven en de kansen die we met elkaar kunnen pakken in het landelijk gebied. Het eindresultaat is dit paper waarin we een eerste beeld inclusief ambities vormen welke koers we in regio Hart van Brabant willen varen én hoe regionale samenwerking meerwaarde kan bieden binnen ons landelijk gebied.